

12 familjer i Europa

– skatter och välfärd i andra länder

FREDRIK SEGERFELDT

SVENSKT NÄRINGSLIV
CONFEDERATION OF SWEDISH ENTERPRISE

12 familjer i Europa

– skatter och välfärd i andra länder

FREDRIK SEGERFELDT

Innehåll

SVERIGE – ETT VÄLFÄRDSLÄND BLAND ANDRA?	6
FINLAND	10
Familjen Ilves-Ekström	13
Familjen Strandvik-Nyman	21
NEDERLÄNDERNA	26
Familjen de Vries	29
Familjen Roskam	37
IRLAND	42
Familjen Mc Dermott	45
Familjen Sweeney	51
ÖSTERRIKE	56
Familjen Vich	59
Familjen Thür	65
TYSKLAND	72
Familjen Beckert	75
Familjen Geikler	83
DANMARK	88
Familjen Bigler-Bindslev Christensen	91
Familjen Kristensen	97
VAD SÄGER STATISTIKEN?	103
TABELLER ÖVER SKATTER OCH VÄLFÄRDSFÖRMÅNER I LÄNDERNA	111
KÄLLFÖRTECKNING	114

Författarens förord

Resultatet i folkomröstningen om euron hösten 2003 visade att Sveriges roll i Europa fortfarande är ifrågasatt. Visserligen visar regelbundna opinionsmätningar att det finns en stabil majoritet för EU-medlemskapet. Men i många stycken tycks ändå talet om ”vi och dom” vara fast förankrat. ”Dom” har det helt enkelt inte riktigt lika bra som ”vi” har det, tycks många tro.

Inför folkomröstningen om svensk anslutning till EU 1994 publicerade Birgitta Laurent på dåvarande SAF boken ”Så här lever vi – 12 familjer i EG berättar.” Tio år har passerat och samhällsutvecklingen har varit snabb och genomgripande på snart sagt alla områden. Frågan om välfärden står nu kanske högre än någonsin på framtidens agenda. Det finns därför goda skäl att ge ut en ny bok på samma tema.

Men denna bok har en annan vinkel än den som gavs ut 1994. Under de senaste 10 åren har den svenska offentliga välfärden börjat få allt större problem. Debatten om huruvida världens högsta skatter ger världens bästa välfärd har så smått tagit fart.

Ambitionen med denna bok är därför också att belysa hur den svenska välfärden står sig i förhållande till jämförbara grann- och EU-länder.

Vi berättar om 12 familjer, deras materiella välstånd och deras sociala välfärd. Vi bygger på med statistik och fakta som komplement till familjernas berättelser. Boken försöker på så sätt svara på frågan om andra länders lägre skatter leder till att de har ett sämre socialt skydd och en mindre utvecklad offentlig service än Sverige. Eller är det rent av tvärtom? Förhoppningen är att denna bok ska väcka nya tankar kring denna fråga och bidra till att modifiera bilden av Sverige och Europa.

Jag vill tacka Johan Fall för projektledning och resesällskap, Fabian Wallen, Ari Hietasalo och Anders Ydstedt för resesällskap och intervjuhjälp samt Birgitta Laurent för research.

Fredrik Segerfeldt

Sverige – ett välfärdsland bland andra?

Sverige har mer gemensamt med andra europeiska länder än vi ofta tror. De flesta känner till att Sverige tappat placeringar i den så kallade välståndsligan de senaste 30 åren. Det betyder att medelinkomsten i andra länder kommit ifatt och i flera fall sprungit om den svenska. De flesta vet också att vi har väldigt höga skatter i Sverige. Dessa brukar motiveras med att vi har ett omfattande och väl utbyggt offentligt trygghetssystem i form av vård, skola, omsorg och socialförsäkringar. Men hur är det med det i andra länder? Innebär deras lägre skatter att de har sämre offentlig välfärd?

För att få en bild av hur välfärden i andra länder står sig i förhållande till den svenska har vi undersökt både skatter och offentlig välfärd i sex länder av intresse, nämligen Danmark, Finland, Irland, Nederländerna, Tyskland och Österrike. Vi har intervjuat två familjer i varje land om deras ekonomiska situation och livsstil, om hur mycket skatt de betalar och om vilken offentlig välfärd de åtnjuter. Varje land har ett kapitel och där finns också en kort beskrivning av regelverken för ländernas skatte- och välfärdssystem.

Det avslutande kapitlet består av en genomgång av tillgänglig statistik, där vi tittar på hur stora offentliga välfärdsutgifter de olika länderna har, utslaget på varje invånare. På så sätt kan vi jämföra hur mycket resurser de olika länderna faktiskt har till transfereringar och offentliga välfärdstjänster.

Det är inte möjligt att finna medverkande familjer som i varje avseende är representativa för länderna i fråga, men vi tycker oss ha funnit en god blandning med avseende på ålder, yrke, storstad/glesbygd, familjesammansättning med mera. Urval och kontaktförmedling av familjer har bland annat skett via Svenskt Näringslivs medlemsföretag, olika handelskammare och via privata kontakter.

Därtill har vi förstås varit hänvisade till de familjer som velat ställa upp och berätta öppet om sin privatekonomi. Några av familjerna har också fått en symbolisk ersättning om 100 euro för sin medverkan. Författaren och Svenskt Näringsliv vill rikta ett stort tack till familjerna för deras generositet med tid, information och gästfrihet.

Här följer en tabell över de 12 familjerna, deras ålder, familjesammansättning, yrke och bostad.

LAND/FAMILJ/FAKTA	ÅLDER	BARN	YRKE	STAD / LAND	HUS / LGH
FINSK FAMILJ 1	40–50	2	Tolk/ingenjör	Stad	Hus
FINSK FAMILJ 2	Ca 50	Utflugna	Chef/assistent	Förort/land	Hus
HOLLÄNSK FAMILJ 1	40+	2	Arbetare/assistent	Stad	Radhus
HOLLÄNSK FAMILJ 2	50–60	Utflugna	Chef/handlägg.	Förort	Hus
IRLÄNSK FAMILJ 1	40	2	Banktjänst./ —	Land	Hus
IRLÄNSK FAMILJ 2	30+	1	Elektr./banktjänst.	Land	Hus
ÖSTERRIKISK FAMILJ 1	30–40	2	IT-chef/marknför.	Stad	Lägenhet
ÖSTERRIKISK FAMILJ 2	Ca 40	2	Lokförare/ —	Förort	Del i hus
DANSK FAMILJ 1	20–25	—	Brandman/student	Stad/förort	Lägenhet
DANSK FAMILJ 2	Ca 40	2	Meteorolog/sjuksk.	Småstad	Hus
TYSK FAMILJ 1	Ca 30	1	Ingenjör/ritass.	Förort	Del i hus
TYSK FAMILJ 2	Ca 40	1	Arb. ledare/banktj.	Småstad	Lägenhet

Låt oss börja vår resa till länderna, med start i vårt östra grannland Finland. Först kommer dock en faktasida om Sverige, som jämförelseobjekt. Vi har inte intervjuat några svenska familjer utan förhoppningen är att läsarna ska jämföra dessa familjers ekonomi och välfärd med sin egen och andras i Sverige.

Sverige

Från att ha varit ett av de rikaste länderna i världen 1970 har Sverige sakta men säkert tappat fart, med sjunkande levnadsstandard i förhållande till omvärlden. På senare år har den ekonomiska tillväxten dock tagit fart igen.

Politiskt karakteriseras Sverige av polarisering med socialdemokrater, vänsterparti och miljöparti på den ena sidan och med konservativa moderater, liberala folkpartiet, landsbygdsbaserade centerpartiet och kristdemokrater på den andra. Socialdemokraterna har en unik ställning med ihållande regeringsinnehav sedan andra världskriget med endast nio års avbrott.

Den offentliga välfärden i Sverige är omfattande och bygger på ett generellt åtagande från det offentliga. Landet sticker också ut vad gäller den generösa föräldraförsäkringen. Sverige har dock förlorat sin unika ställning som välfärdsland i Europa, främst på grund av landets ekonomiska eftersläpning och de minskade skatteintäkter som följt av denna eftersläpning. Under de senaste åren har också allt fler rapporter kommit om problem i välfärdssystemen, såsom kostnader för sjukförsäkringen, med sjukvård och skola i kris samt stigande arbetslöshet.

KÄLLOR, ALLMÄNT: CIA World Factbook och den svenska regeringens webbplats; bnp per capita (2002), offentliga välfärdsutgifter som andel av bnp och offentliga välfärdsutgifter per capita: Eurostat, skattetryck (2002): oecd, genomsnittlig prisnivå (1998): scb. Motsvarande källor gäller för de andra ländernas inledande faktabeskrivningar.

ALLMÄNT		EKONOMI	
HUVUDSTAD	Stockholm	BNP/CAPITA	24 520 euro
INVÅNARE	8,9 miljoner	SKATTETRYCK	53,2 %
STATSSKICK	Monarki	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	32,3 %
STATSCHEF	Kung Carl XVI Gustaf	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	7 367 euro
REGERINGSCHEF	Göran Persson	ARBETSLÖSHET	4 %
REGERING	Socialdemokrater	GENOMSNIITTLIG PRISNIVÅ	118 (EU 15 = 100)
RELIGION	Protestanter	VALUTA	krona

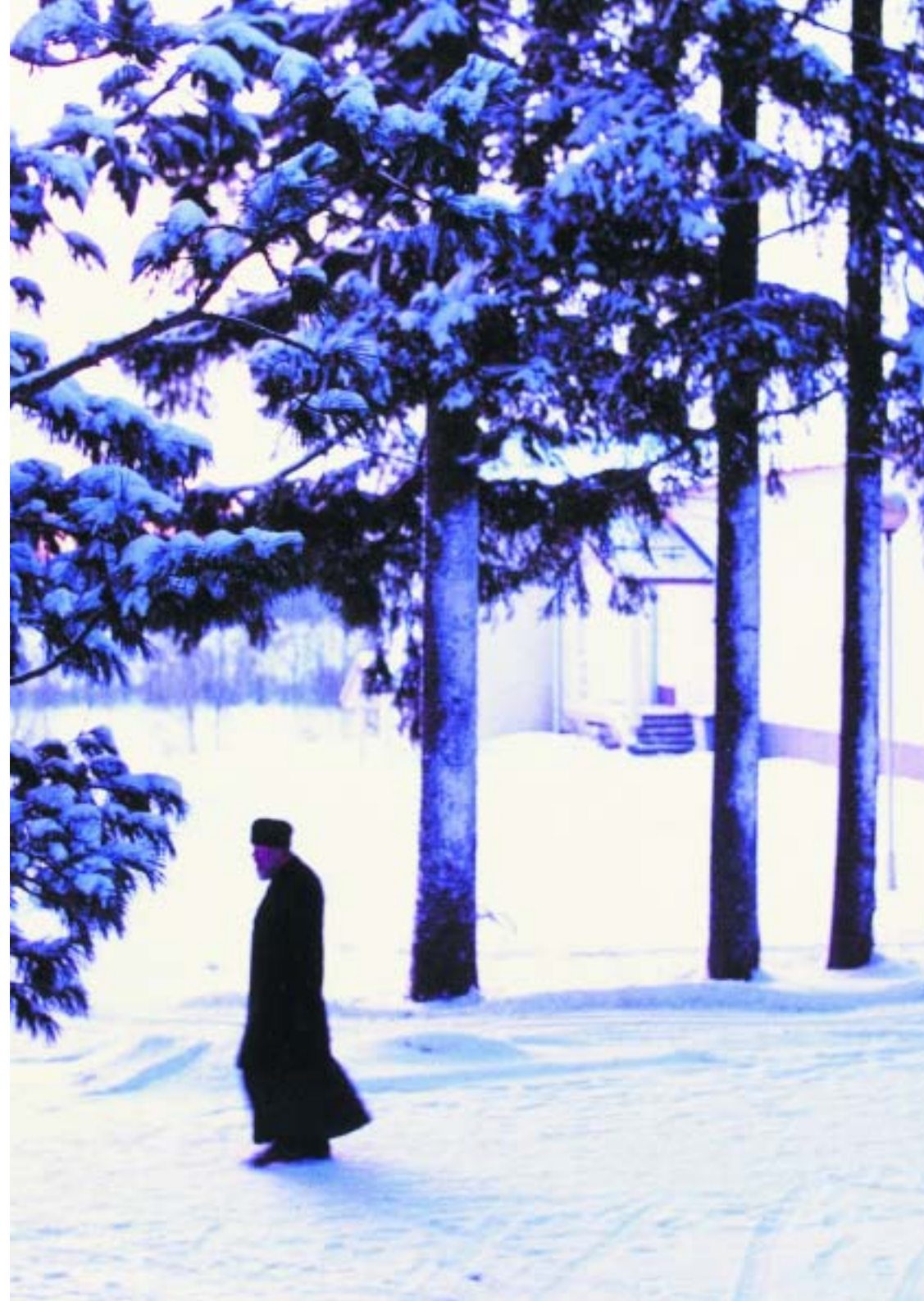
Finland

Finland drabbades hårt av det tidiga 1990-talets nedgång i världsekonomin. Dessutom föll Sovjetunionen samman samtidigt, vilket drog undan underlaget för en stor del av den finska exporten. Men landet har reparat sig väl, inte minst tack vare framgångar inom telekomindustrin. Levnadsstandarden ligger något över genomsnittet i EU och endast knappt över Sverige.

Politiken i Finland liknar den i Sverige med de skillnaderna att det är vanligare med blocköverskridande koalitionsregeringar, att centern är det största borgerliga partiet samt att det finns ett etniskt parti i form av svenska folkpartiet.

Den offentliga välfärden i Finland liknar i stort den svenska, med något lägre offentliga välfärdsutgifter per capita.

ALLMÄNT		EKONOMI	
HUVUDSTAD	Helsingfors	BNP/CAPITA	24 800 euro
INVÅNARE	5,2 miljoner	SKATTetryck	45,9 %
STATSSKICK	Republik	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	25,2 %
STATSCHEF	Tarja Halonen	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	5 925 euro
REGERINGSCHEF	Matti Vanhanen	ARBETSLÖSHET	8,5 %
REGERING	Centern, Socialdemokraterna och Svenska folkpartiet	GENOMSNIITTLIG PRISNIVÅ	118 (EU 15 = 100)
RELIGION	Protestanter	VALUTA	euro

Familjen Ilves-Ekström

Päivi Ilves och Arto Ekström bor med sina två barn, Otto 14 och Emma 11, i ett frontmannahus i en förort till Helsingfors. Päivi arbetar som chef för TeliaSonera Finlands översättarteam medan Arto arbetar som VVS-ingenjör på S-GRUPP, en av Finlands största livsmedelskedjor. Arto är en så kallad institutsingenjör, vilket innebär att han inte är universitetsutbildad.

Päivi tjänar motsvarande 29 300 kronor i månaden, varav 9 500 går i skatt*. Arto tjänar ungefär lika mycket, 28 800, och betalar cirka 9 000 kronor i månaden i skatt. De får tillsammans alltså ut cirka 39 600 kronor i månaden.

Päivi har inget emot skatterna i Finland, men Arto menar att skatten på bilar och vin är för hög.

* Alla krontal som anges i de länder som har euro som valuta är omvandlade från euro enligt valutaomvandlaren på www.forex.se. Den 23 januari 2004 var växelkursen 1 euro = 9 kronor.

HELA 7,5 VECKORS SEMESTER MED FLEXIBEL ARBETSTID

Både Päivi och Arto har en veckoarbetstid på 37,5 timmar, men i verkligheten blir det bra mycket mer för Arto. Han jobbar minst 45 timmar i veckan, trots att han inte får någon övertidsersättning. Päivi har övertidsersättning, men den tas väldigt sällan ut, endast efter överenskommelse med chefen. Det vanliga är att hon flexar i stället för att arbeta övertid, och kan sedan vara ledig när det passar. Tjänstemän kompenserar oftast arbetstoppar med ledighet.

Båda Päivi och Arto har egentligen fem veckors semester. Men Päivi, som verkligen lever för sin ledighet och möjligheten att resa, har avtalat bort sin semesterersättning och har i stället 7,5 veckors semester.

UTLANDSRESOR 2–3 GÅNGER OM ÅRET

Familjen har en mycket aktiv fritid, och reser utomlands två till tre gånger per år. De åker på charterresor till södra Europa samt till kontinenten med husbil.

– Inte förrän nu har vi vågat ge oss på de forna öststaterna. Man har ju hört så mycket om de länderna, säger Päivi.

Familjen har dessutom en sommarstuga i sydöstra Finland som de delar med Päivis mamma. Vid sommarstugan har de en liten motorbåt. Artos föräldrar har också en sommarstuga som de besöker några gånger om året.

ALLA LÅN AVBETALDA

Familjen Ilves-Ekströms hus från 1950 är på 140 kvadratmeter plus en källare. De helrenoverade huset när de flyttade in, och har nu betalat av lånen. Kostnaderna för boendet uppgår därför bara till 2 300 kronor per månad, vilket blir cirka sex procent av deras disponibla inkomst. I det ingår sådant som vatten, el, värme, försäkring och gatuavgift.

Familjen har två bilar: en Peugeot 406 kombi och Seat Ibiza, båda från 1998. Peugeoten, som de köpt på avbetalning, är nu helt betald.

ARBETSLÖSHET

Det finns två sorters stöd till arbetslösa i Finland: arbetslöshetsdagpenning och arbetsmarknadsunderstöd. Dagpenningen är mellan 205 och 277 kronor per dag, beroende på hur många barn man har. Den betalas ut i högst 500 dagar om man arbetat minst 43 veckor under de senaste två åren efter en självrisktid på sju arbetsdagar. Om man är med i en a-kassa fylls dagpenningen på med ungefär halva skillnaden mellan lönen och dagpenningen.

Understöd får den som inte är berättigad till dagpenning, antingen beroende på att man inte arbetat tillräckligt länge innan man blev arbetslös eller för att man fått dagpenning i 500 dagar. Understödet är lika stort som grunddagpenningen.

Päivi och Arto är mycket tillfreds med sin privatekonomi. Trots att Päivi och Arto har en så aktiv fritid lyckas de spara ganska mycket pengar. Närmast i tur står att köpa en ny bil till Päivi, men de sparar också till bostäder till barnen. Deras enda oro är egentligen att någon av de två ska bli arbetslös, något ingen av dem varit med om. Men Arto påpekar att de skulle klara sig ganska väl på bara en inkomst. Stödet till arbetslösa är omfattande i Finland.

A-KASSA OBEROENDE AV FACKET

Arto är med i facket, och betalar 2 900 kronor om året för det. Han är mycket nöjd med sitt medlemskap, eftersom facket ger ut en tidning som är yrkesinriktad, och försäkrar medlemmarna om de skulle göra något fel i arbetet och därmed bli ersättningsskyldiga. Päivi är inte med i facket, utan tillhör enbart en oberoende a-kassa som inte är knuten till någon facklig organisation. För det betalar hon 450 kronor om året. Det blir allt vanligare i Finland att man enbart är med i a-kassan.

19 800 KRONOR I PENSION

Båda Artos föräldrar lever fortfarande. Pappan är en pigg 72-åring som inte kan sluta arbeta och var vid intervjutillfället på en kryssning på Nilen tillsammans med sin 69-åriga fru (Artos mamma). Päivi har fortfarande sin mor i livet. Hon har 19 800 kronor i månaden i pension, varav 35 procent går i skatt. Hon får alltså ut cirka 12 900 kronor. Pensionen kommer från hennes tidigare arbetsgivare och är så hög att hon inte får någon pension från det offentliga. Alla tre föräldrarna bor

PENSIONSSYSTEMET

Pensionsåldern i Finland är 65 år. Det finns ett statligt pensionssystem (motsvarande folkpension) och ett tjänstepensionssystem (även kallad arbetspension eller tilläggs pension). Alla utom de som har höga pensioner från sina arbetsgivare har rätt till folkpension, även de som inte tidigare arbetat. Pensionen uppgår till mellan 44 500 och 52 700 kronor per år, beroende på familjens storlek och bosättningskommun.

Tjänstepensionen intjänas mellan 23 och 64 år. Under tiden i arbete växer pensionen med 1,5 procent per år av den pensionsgrundande inkomsten (2,5 procent mellan 60–65). Pensionen kan inte uppgå till mer än 60 procent av den pensionsgrundande inkomsten. Den statliga pensionen reduceras beroende på tjänstepensionens storlek.

Det finns också frivilliga tjänstepensioner.

Pensionssystemet fungerar alltså ungefär som det gjorde i Sverige tidigare, men en reform är på gång. Bland annat kommer man att kunna arbeta fram till 68 års ålder och på så sätt förbättra sin pension.

HUR GÖR MAN MED BARNEN?

Nyblivna föräldrar kan stanna hemma från arbetet i 263 dagar (söndagar ej inräknade). Ersättningen i föräldraförsäkringen är 70 procent av inkomsten för normalinkomster med lägre ersättningsnivå för högre inkomster.

Det finns lagstadgad barnomsorg från 10 månaders ålder, med förskola för sexåringar.

fortfarande hemma och klarar sig utan hemtjänst.

Päivi och Arto tror själva att de kommer att få en ganska bra pension, men inte mer än 60 procent av den pensionsgrundande inkomsten. De vill därför ha en privat buffert att ta av och sparar till ålderdomen. Varken Päivi eller Arto har någon pensionsförsäkring utan sparar pengarna på ett bankkonto. De räknar med att gå i pension senare än föräldrarna, antagligen senare än 65, eftersom pensionsförmånerna kommer att bli sämre när allt fler människor når pensionsåldern.

Varken Päivi eller Arto har haft några längre sjukskrivningsperioder. Men när de blir sjuka får de full lön från arbetsgivaren från första dagen. Efter 9 dagar tar ”folkpensionsanstalten”, det något lustiga namnet på den finska försäkringskassan,

BARNBIDRAG

Föräldrar i Finland får barnbidrag. För det första barnet får man 810 kronor i månaden, för det andra 990 etcetera, enligt tabellen nedan. Ensamstående föräldrar får dessutom ett tillägg på 310 kronor i månaden per barn.

BARN	BIDRAG I KRONOR
1:a	810
2:a	990
3:e	1 180
4:e	1 360
5:e	1 550

över och ger 70 procent av lönen i sjukersättning. Arbetsgivaren fyller då på till full lön ytterligare en tid, beroende på hur länge man arbetat. De har ingen livförsäkring via arbetsgivaren, men däremot en privat livförsäkring.

När barnen blir sjuka får de vara hemma fyra dagar var för att vårda barnet, med full lön från arbetsgivaren. Päivi har möjlighet att arbeta på distans, en mycket flexibel lösning som gör det möjligt att kombinera vård av sjukt barn med arbete.

BARNEN KOSTAR INTE SÅ MYCKET

Varken Päivi eller Arto verkar tycka att det är dyrt att ha barn i Finland. Ottos hobbies är ganska blygsamma, så som badminton, men Emma är hästtokig, som så många andra flickor i den åldern, och det är som bekant ganska dyrt att rida. Päivi och Arto tycker ändå att de har råd med de 9 000 kronor om året som det kostar.

– Vi får ju 1 800 kronor i månaden i barnbidrag, säger Päivi, och det hjälper.

Tidigare fick de också göra skatteavdrag för sina barn, men det systemet är nu avskaffat. Familjen Ilves-Ekström får inga andra bidrag och gör inte heller några skatteavdrag. När barnen var mindre gick de på kommunalt dagis. Det kostade då cirka 1 500 kronor per barn, men är gratis för föräldrar med låga inkomster. Även arbetslösa har rätt till dagisplats för sina barn. De var under några år också

på fritidsverksamhet som anordnades av en privat förening. Det gick på runt 700 kronor per månad.

NÖJDA MED SJUKVÅRDEN

Päivi och Arto är nöjda med den sjukvård som finns i Finland. När de behöver sjukvård söker de oftast upp företagshälsovården. Företagshälsovården hanterar också akut tandvård, men reguljära undersökningar och ingrepp sköts av tandläkare. För barnen däremot gäller det att antingen anlita en privat läkare eller den offentliga vårdcentralen.

– I den offentliga vården är det långa köer och det är svårt att få vård på helger och kvällar. Därför använder vi oss ofta av privata läkare, säger Päivi.

Den offentliga vården kostar endast 100 kronor per år, medan besök hos privatläkare går på 630 kronor per besök, varav det offentliga ersätter en tredjedel. Trots att alla i Finland har rätt till gratis offentlig tandvård, anlitar de vuxna i familjen privata tandläkare. Dessa besök ersätts till 50 procent av det offentliga. Familjen har inga privata sjukförsäkringar.

GOD VÄLFÄRD, MEN FÖR MYCKET ARBETE

Päivi och Arto är tillfreds med den offentliga välfärden i Finland. De tycker att de lever i ett gott samhälle där ingen lämnas vind för våg. De kan dock tycka att småbarnsföräldrar med bostadslån och pensionärer ibland har det knackigt.

De är dock lite oroade över det uppskruvade arbetstempot. Generellt arbetar man för mycket i Finland, samtidigt som det finns arbetslösa. De är också oroade av tendensen att allt mer tillämpa så kallad outsourcing, som främst skulle kunna påverka Päivis arbetssituation.

Familjen Strandvik-Nyman

Rolf Strandvik och Doris Nyman bor i ett stort, vackert och nybyggt hus i Esbo, en välbärgad förort till Helsingfors. Rolf och Doris är båda i femtioårsåldern och bor tillsammans sedan länge men är inte gifta. De har två barn från tidigare äktenskap och en gemensam son på 24 år. Han bor inte längre hemma men tittar gärna förbi då och då och länsar kylskåpet. Familjen består vidare av en schäferhund och en burmakatt.

Rolf arbetar som administrativ chef på Sonera. Företaget hade vid intervjutillfället precis slagits ihop med svenska Telia och heter numera Telia-Sonera Finland. Doris arbetar som chefsassistent på SCA Finland. Båda har en klingande finlands-svenska som modersmål.

Rolf tjänar 43 200 kronor i månaden och Doris tjänar 19 800. Av Rolfs lön går 16 200 kronor i skatt och Doris betalar 5 000 kronor i skatt. Familjen får alltså ut cirka 41 800 kronor i månaden.

SKATTERNA I FINLAND	
TOTALT SKATTETRYCK	45,9 %
INKOMSTSKATT	Mellan 18 och 56 %. Grundavdrag på 13 300 kronor
ARBETSGIVARAVGIFT	25 %, varav tretton procentenheter är pensionsavgift
MOMS	22 % på de flesta varor, men 17 % på mat och 8 % på vissa varor och tjänster
FÖRMÖGENHETSSKATT	760 kronor på förmögenheter upp till 1 670 000 kronor. 0,9 % på belopp däröver

Den officiella arbetstiden i Finland är 37,5 timmar per vecka för tjänstemän och 40 timmar för arbetare. Rolf arbetar dock mer än 37,5 timmar i verkligheten, men har inte någon overtidsersättning. Doris har flexibel arbetstid och reglerar sin overtid med flexitid.

7 200 KRONOR I MÅNADEN FÖR LYXVILLA

Familjen Strandvik-Nymans villa ligger på en vacker tomt vid en äng. Huset är mycket smakfullt och exklusivt inrett, med modernt kök, fungerande kakelugn och inbyggda spotlights i taket. Hela nedervåningen har vackra stenplattor med golvvärme. På tomten finns även deras gamla hus kvar, ett så kallat frontmannahus från slutet av 40-talet. Så kallat hus som män som hade kämpat vid fronten under andra världskriget byggde på de tomter de fick för sina insatser.

Boendekostnaden för den stora villan är 7 200 kronor per månad, varav 2 700 går till driften och 4 500 till räntor och amorteringar. Det betyder att 17 procent av familjens nettoinkomst går till boendet.

Rolf har en Ford Focus kombi som tjänstebil. Doris har däremot varken körkort eller bil. Hon åker ofta med Rolf till jobbet men åker annars buss. Att åka kommundt är inget problem i Helsingfors med omnejd.

FRÅN PARIS TILL PRAG

Precis som Telia har Sonera en gång i tiden varit ett statligt verk. Då hade Rolf hela 45 dagars semester per år. Numera regleras Rolfs semester av en kompromiss mellan den semester som tillämpas i offentlig sektor och den som finns i näringslivet. Det innebär att Rolf har 36 dagars semester per år. Doris har fem veckors semester, vilket är det normala i Finland. Rolf har inga klämdagar, medan Doris brukar arbeta in dem genom sin flexibla arbetstid.

De brukar åka på semester utomlands en gång per år. Numera bär det mest iväg till europeiska städer, men när barnen var små gick resorna till stränderna i södra Europa. Favoritstaden var tidigare Paris, men sedan muren föll har det blivit mycket fokus på Prag. De brukar också bila i Finland och ”våldgästa Rolfs moster i Kristinestad”.

Familjen Strandvik-Nymans stora intresse, förutom att laga, äta och dricka gott, är det nya huset, med tillhörande tomt. Den är stor och de har stora planer. Bland annat ska en näckrosdamm anläggas, blommor planteras och ett staket byggas. De ska också bygga ett garage och riva det gamla huset.

HELA LÖNEN FRÅN OCH MED FÖRSTA SJUKDAGEN

Rolf och Doris har hela livet varit vid god hälsa. Däremot råkade Rolf ut för vinterkräksjukan i vintras och var hemma från arbetet ett tag. För många år sedan drab-

SJUKERSÄTTNING	
Den som inte kan arbeta på grund av sjukdom får en ersättning som börjar på 70 procent av förlorad inkomst. Procentsatsen minskar sedan ju högre inkomsten är. Ersättningen betalas för 6 dagar i veckan i högst 300 dagar efter 9 karensdagar. Under karensdagarna finns det avtalsbaserade lösningar där arbetsgivaren betalar ersättning. Större företag betalar full lön 1–3 månader.	
HUR MYCKET FÅR MAN OM MAN INTE KAN ARBETA FÖR ATT MAN ÄR SJUK?	
ÅRSINKOMST, KRONOR	ERSÄTTNING, % AV INKOMSTEN
Upp till ca 230 000	70
Ca 230 000 – 350 000	40
Över 350 000	25

SJUKVÅRD

Anställda söker oftast upp företagshälsovården, som är helt gratis och som dessutom genomför årliga hälsoundersökningar. Ett besök på en offentlig vårdcentral kostar 90 kronor och är därefter gratis resten av året. Kostnaderna för vård hos privata läkare ersätts till 60 procent av det offentliga, enligt en fastställd schablon. Eftersom priserna i realiteten ligger över schablonen blir ersättningen mellan 30 och 40 procent. Om man har blivit vidareremitterad av en läkare ersätts 75 procent av de kostnader som överstiger 40 kronor för ytterligare läkarbesök.

Offentlig tandvård är gratis för alla i Finland. Privat tandvård ersätts med 50 procent av det offentliga.

Vid köp av receptbelagd medicin utgår ersättning med 50 procent av kostnaden som överstiger 76 kronor. Speciella mediciner kan ersättas med 75 procent eller 100 procent. Kostnader som överstiger 5 200 kronor ersätts till fullo.

BOSTADSBIDRAG

Bostadsbidrag betalas till hushåll med lägre inkomster. Bidraget uppgår till 80 procent av bostadskostnaden minus en självrisk.

bades han också av ischias och var borta från arbetet i tre månader. Båda gångerna fick han full lön alla de dagar han var sjuk. Arbetsgivaren stod för hela lönen de sju (numera nio) första sjukdagarna, sedan fick han sjukpenning av det offentliga, som fylldes på till hel lön av arbetsgivaren.

Doris och Rolf är mycket nöjda med den sjukvård de får. De går till företagshälsovården, som också genomför regelbundna hälsoundersökningar. Det är helt gratis för dem båda. Akut tandvård ingår också i företagshälsovården, men vanlig tandvård finansieras privat och subventioneras delvis av det offentliga. Folktandvården är mest till för ungdomar upp till 19 år eller så länge man studerar, och för sådana som inte har råd med privat tandvård. Eftersom de är så nöjda med företagshälsovården tycker de inte att de behöver några privata sjukvårdsförsäkringar.

GRATIS TANDVÅRD TILL ALLA

Det var väldigt länge sedan Rolf och Doris var hemma med sjukt barn, så de kommer inte ihåg exakt hur systemet fungerar, men de lyfter särskilt fram de fyra dagar man får vara hemma med full lön. Rolf pekar också på systemet i Sonera där an-

ställda med sjuka barn och för stunden mycket angelägna arbetsuppgifter, erbjuds barnpassning av professionella barnskötare.

– Ingen av oss har drabbats av arbetslöshet, säger de, och knackar i bordet. Ta i trä.

Doris är inte fackligt ansluten men är med i en oberoende a-kassa, som är mycket populär i Finland. Rolf däremot är med i tjänstemannafacket för anställda inom Sonera, Posten och ytterligare något företag, motsvarande ett medlemsförbund inom TCO. Om de skulle bli arbetslösa får de arbetslöshetsunderstöd från det offentliga som sedan byggs på av a-kassan.

Så som ganska välmående medelklass med utflugna barn får familjen Strandvik-Nyman inte några bidrag från det offentliga. De är inte målgruppen för den sortens politik. De gör däremot avdrag på skatten för ränteutgifterna för huset.

INGET PRIVAT PENSIONSSPARANDE: DET OFFENTLIGA DUGER GOTT

Doris båda föräldrar har gått bort, medan Rolfs far lever. Han har en god pension och lever fortfarande hemma vid 86 års ålder.

– Han skulle ha rätt till hemhjälp, men en riktig karl reder sig själv, säger Doris med glimten i ögat.

Trots att Rolf och Doris inte har mer än 10–15 år kvar till pensionen funderar de inte särskilt mycket på ålderdomen. De förlitar sig på det offentliga pensionssystemet, och har inget privat pensionssparande. Eftersom Doris och Rolf inte är gifta skulle de inte få någon änkepension om någon av dem skulle gå bort.

”DET ÄR BARA I LONDON OCH STOCKHOLM MAN INTE ANVÄNDER EURO”

Både Doris och Rolf har vant sig vid att använda euron och att räkna kostnader och intäkter i den nya valutan. De påpekar också att det bara är när man åker till Stockholm och London man behöver tänka på att växla pengar. Men Rolf, som ofta åker till Sverige i arbetet, säger att det går bra att betala med euron i de flesta varuhusen i Stockholm.

Nederländerna

Nederländerna är ett land av välstånd, starkt beroende av internationell handel. Under 1970- och 80-talet var arbetslösheten hög och tillväxten låg, men ett antal strukturreformer i både finans- och arbetsmarknadspolitik i kombination med stabila relationer på arbetsmarknaden gav landet en positiv ekonomisk utveckling. Landet har nu den fjärde högsta levnadsstandarden i EU. På senare år har dock landet haft problem med stigande arbetslöshet och låg tillväxt.

Politiskt har Nederländerna karakteriserats av breda koalitionsregeringar, där socialdemokrater och kristdemokrater varit de centrala krafterna. Det högerpopulistiska List Pim Fortuyn skakade om det politiska livet rejält häromåret, men har förlorat inflytande sedan partiledaren mördats.

Den offentliga välfärden i Nederländerna står sig väl i jämförelse med övriga västeuropeiska länder, med ungefär lika höga utgifter som Tyskland. Generellt kan sägas att det holländska välfärdssystemet i större utsträckning bygger på arbetet och familjen än det svenska systemet. Arbetslösheten är låg, men förklaras delvis av omfattande deltidarbete samt en stor andel av arbetskraften i förtidspension. Det talas dock nu om nedskärningar i den offentliga tryggheten till följd av de ekonomiska problemen.

	ALLMÄNT	EKONOMI	
HUVUDSTAD	Haag	BNP/CAPITA	27 010 euro
INVÅNARE	16 miljoner	SKATTETRYCK	39,3 %
STATSSKICK	Monarki	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	27,4 %
STATSCHEF	Drottning Beatrix	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	7 004 euro
REGERINGSCHEF	Jan Peter Balkenende	ARBETSLÖSHET	3 %
REGERING	Kristdemokrater, liberaler, vänsterliberaler	GENOMSnittLIG PRISnivÅ	97 (EU 15 = 100)
RELIGION	Katoliker, protestanter muslimsk minoritet	VALUTA	euro

Familjen de Vries

Familjen de Vries bor i Zandaam utanför Amsterdam. Med svenska mått mätt skulle Zandaam vara en förort till Amsterdam, men stadens invånare känner sig inte alls som förortsbor utan påpekar med största tydlighet att Zandaam är en egen stad. Familjen de Vries består av mamma Ria och hennes make Antoine, deras två söner Timothy och Sebastiaan (11 respektive 13 år) samt en katt.

24 000 I LÖN EFTER SKATT, MEN HUS, BIL OCH BÅT

Ria jobbar deltid (20 timmar i veckan) som assistent på ett företag som tillverkar tvål, Hilko Soapworks. På sitt halvtidsarbete tjänar Ria 126 000 kronor per år eller 10 500 kronor i månaden. Hon betalar cirka 1 500 kronor i skatt och får alltså ut omkring 9 000 kronor.

Antoine är lagerarbetare på ett företag som tillverkar silos (Jansens & Dieperink). Han arbetar 38 timmar i veckan och tjänar 233 000 kronor om året, eller cirka 19 400 kronor i månaden. På det betalar han 4 300 kronor i skatt och får alltså ut 15 100 kronor. Familjens sammanlagda nettoinkomst, eller vad de har att röra sig med varje månad, är alltså 24 100 kronor.

Båda två får ersättning för övertidsarbete, Ria 120 procent och Antoine 150 procent.

Familjen de Vries bor i ett traditionellt radhus på två våningar med fem rum och kök. De har en trevlig liten trädgård och egen brygga mot kanalen där en liten plåtbåt ligger förtöjd. De köpte huset 1979 för motsvarande 450 000 kronor och har utgifter för boendet på knappt 1 400 kronor i månaden. Det motsvarar endast sex procent av familjens nettoinkomst. Familjen de Vries kör en Ford Fiesta, som de köpte kontant för nio år sedan.

40 DAGARS SEMESTER, VARAV TIO I SPANIEN

Som deltidsanställd har Ria rätt till 10 heldagars semester per år. Detta innebär att hon i praktiken kan ta ut 20 dagars semester, eftersom hon arbetar halvtid. Antoine, som är timanställd har 302 timmars semester om året, vilket blir hela 40 dagar eller åtta veckor om året. I övrigt har de sex lediga dagar om året. För det mesta stannar familjen de Vries hemma på semestern, för det tycker pojkarna bäst om. Men de brukar åka iväg någonstans inom Nederländerna en vecka och förra året var de i Spanien i tio dagar.

Varken Ria eller Antoine känner någon större oro för sin ekonomiska framtid. De känner att de trots sina modesta jobb och att Ria endast arbetar deltid har ett gott liv.

– Så länge vi är vid god hälsa kan vi arbeta med vad som helst. Om jag skulle förlora jobbet skulle jag till och med kunna tänka mig att städa, säger Ria. Då skulle vi också klara oss.

De känner dock att den gamla Forden börjar ha gjort sitt i familjens tjänst och behöver en ny bil. Ria och Antoine har därför sparat pengar och ska köpa en ny inom kort.

”VI KLARAR OSS GOTT MED DEN OFFENTLIGA PENSIONEN”

Ria och Antoine är inte särskilt oroliga för ekonomin när de blir pensionärer. De tror att de kommer att få en pension som motsvarar 70 procent av lönen, en blandning av offentlig pension och tjänstepension. De kommer att klara sig gott på det och har därför inget privat pensionssparande.

Rias mamma och Antoines pappa lever. Båda två har en pension på 9 300 kronor i månaden och lever enligt utsago väl på det, tillsammans med de bostadsbidrag de får. Ingen av dem har något privat pensionssparande att ta av nu på ålderns höst utan klarar sig gott på den offentliga tryggheten.

Rias mamma bor i en egen lägenhet i anslutning till ett vårdhem för äldre där hon får hjälp med det mesta. Antoines pappa däremot är en envis man i 85-årsåldern som bor kvar i sitt hus. Han får dock djupfryst mat hemlevererat och det kommer någon och städar en gång i veckan. Det sköts av ett privat företag men subventioneras av det offentliga. Ria och Antoine är nöjda med hur båda föräldrarna har det.

100 PROCENT I SJUKERSÄTTNING I ETT HELT ÅR

Familjen de Vries är tillfreds med sin hälsa och de trygghetssystem som omgärdar ohälsan i Holland. När de blir sjuka får de 100 procent av sin lön i ersättning av arbetsgivaren i upp till ett år. När barnen blir sjuka har de dock ingen automatisk rätt till ledighet. Men båda två har mycket flexibla arbetsgivare som tillåter dem att arbeta in ledig tid vid annan tidpunkt, så det brukar lösa sig. I värsta fall brukar någon av Ria och Antoine stanna hemma genom att ta ut en semesterdag.

<p>SJUKERSÄTTNING</p> <p>Arbetsgivaren betalar sjuklön i ett år på 70 procent av lönen upp till ett tak på 1 400 kronor om dagen, från första dagen (ingen karensdag). Det är vanligt att arbetsgivaren dessutom fyller ut sjukpenningen upp till motsvarande full lön i ett år. Det vanligast är alltså att man får full ersättning vid sjukfrånvaro.</p> <p>Efter ett år blir ersättningsnivån 70 procent vilket gäller till dess man blir frisk eller går i pension.</p>
<p>ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING</p> <p>Om man blir arbetslös får man ersättning motsvarande 70 procent av den senaste lönen upp till ett tak på 1 400 kronor om dagen. Den betalas ut i max fyra år. När man "stämplat ut" får man stöd som uppgår till 70 procent av den lagstadgade minimilönen (141 000 kronor) fram till dess man går i pension (vid 65).</p>
<p>BARNBIDRAG</p> <p>Föräldrar i Nederländerna får ganska omfattande barnbidrag. Systemet är komplicerat och beror på hur många barn man har och hur gamla de är. Har man till exempel ett barn mellan 8 och 11 år och ett mellan 12 och 17 får man sammanlagt motsvarande 1 400 kronor i månaden.</p> <p>Man får dessutom göra avdrag på skatten med 360 kronor per barn. Låginkomsttagare och ensamstående föräldrar får göra extra, ganska omfattande, avdrag.</p>
<p>SOCIALBIDRAG</p> <p>I Nederländerna garanteras man, om man är arbetslös eller faller igenom de andra sociala skyddsneten, en grundläggande trygghet genom ett slags socialbidrag.</p>
<p>FÖRÄLDRALEDIGHET</p> <p>Mödrar har rätt till 16 veckors ledighet i samband med förlossningen med 100 procent av inkomsten. Varje förälder har därefter rätt till, vanligtvis obetald, ledighet som grundas på arbetad tid. En heltidsarbetande mor eller far har exempelvis rätt till 13 veckors obetald föräldraledighet.</p>

Antoine kan också arbeta mindre om han vill utan att det skapar några problem. Han får i och för sig ut mindre lön, men om man väljer det själv är det helt okej, menar Antoine. Oftast behöver han dock inte avstå från att arbeta eftersom han jobbar i närheten och kan komma hem på mycket kort tid. Ria arbetar dessutom deltid så det brukar lösa sig.

80 PROCENT I A-KASSA

Ria har aldrig varit arbetslös men Antoine gick utan jobb i över ett och ett halvt år i början av 1980-talet. Då var den holländska ekonomin i dåligt skick och arbetslösheten hög. Han fick då 80 procent av sin lön i arbetslöshetsersättning av staten (idag är ersättningen 70 procent. Varken Ria eller Antoine är, eller har varit, med i någon facklig organisation. De har inte tänkt på det helt enkelt.

Ria har en gång gått en datakurs som anordnades i arbetsmarknadspolitiskt syfte. Kursen omfattade 3 dagar i veckan i tre månader och var helt gratis. I bokhyllan bakom middagsbordet står en PC från sent 1990-tal. Men likt svenska barn verkar Rias och Antoines barn mer intresserade av dataspelen Gameboy än av datorn.

1 500 KRONOR I BARNBIDRAG

Familjen de Vries får barnbidrag på cirka 1 500 kronor i månaden. Deras yngste son Timothy har astma, vilket kräver en lång rad mediciner och hjälpmedel som är kraftigt subventionerade av det offentliga.

BARNOMSORGEN INTE SÅ UTBYGGD

Familjen de Vries har aldrig varit i behov av barnomsorg eftersom Ria stannade hemma med barnen när de var små. Barnomsorgen är mindre utbyggd än i Sverige och omfattar endast 10 procent av alla barn i åldrarna 0–4 år. Det är dock vanligt med privat barnomsorg. I Nederländerna börjar de flesta barn i skolan redan vid fyra års ålder.

GRATIS SJUKVÅRD OCH BILLIG TANDVÅRD

Familjen de Vries är nöjd med den sjukvård de har att tillgå. Veckan innan intervjun

SJUKVÅRD

När det gäller hur sjukvården finansieras finns det två system, ett som är kopplat till anställningen (ZFW) och ett som är generellt (AWBZ).

Den jobbrelaterade sjukvårdsförsäkringen fungerar så att alla som tjänar under 276 000 kronor per år är tvungna att vara medlem i en sjukkasse. Försäkringen ger fri sjukhusvård upp till ett år, ersättning för läkar- och specialistvård, viss ersättning för tandvård etcetera. Den omfattar även hustru och barn under 16 år.

Den generella sjukvårdsförsäkringen är att se som ett komplement till den anställningsrelaterade försäkringen, och omfattar alla som bor i Nederländerna. Förmånerna täcker huvudsakligen sjukhusvård som är längre än ett år, specialistvård och läkemedel, samt sjukvård för dem som inte arbetar och inte heller har någon i familjen som arbetar. I vissa fall är man tvungen att betala en liten patientavgift.

Höginkomsttagare är tvungna att ha en egen sjukförsäkring, som oftast ordnas via arbetsgivaren.

fick de till exempel åka med den yngste sonen till en vårdcentral för att sy några stygn och det gick bra.

Alla som arbetar i Nederländerna betalar en obligatorisk sjukvårdsförsäkring på 1,7 procent av lönen. Till det kommer att arbetsgivaren betalar 6,75 procent av lönen. Den anställde får sedan välja i vilket försäkringsbolag han eller hon vill försäkra sig. Familjen de Vries har dessutom en tilläggsförsäkring som kostar dem cirka 850 kronor i månaden och som ger såväl föräldrar som barn ett bättre skydd.

Familjens försäkring täcker också tandvårdskostnader. De går till tandläkaren 1–2 gånger om året, och får då betala 25 procent av kostnaden. För barn under 18 år är tandvård gratis.

Familjen Roskam

Klaas och Dorien Roskam är mellan 50 och 60 år gamla. De bor i ett vackert nyrenoverat arkitektritad hus i Leusden, ett väl-mående villasamhälle tre mil sydost om Amsterdam. När vi frågar om husets storlek ger de det lite lustiga svaret att huset är på 550 kubikmeter!

Klaas och Dorien har två utflugna döttrar som båda studerar på universitetet. Klaas klagar över att det är dyrt att ha barn på universitetet. Han lägger över 18 000 kronor i månaden på de båda barnens studier och uppehälle. Den äldsta dottern studerar just nu i Sydafrika och ska till hösten vidare till Dublin.

Klaas arbetar som personalchef på ett företag som tillverkar kablar, Draka Nederland. Arbetet går bland annat ut på att hantera kollektivavtal och utbildningsfrågor. Klaas har ingen universitetsutbildning men har läst vidare på kvällstid på en yrkeshögskola. Dorien arbetar deltid som handläggare vid en privat arbetsförmedling och har en gymnasieutbildning. Som de flesta holländare talar de båda god engelska.

68 000 I MÅNADEN

Klaas tjänar omkring 68 000 kronor i månaden. Han har också en Mazda herrgårdsvagn som tjänstebil med 4 300 kronor i månaden som förmånsvärde, vilket han beskattas för. Klaas betalar knappt 33,7 procent i inkomstskatt samt 8,3 procent i sociala avgifter. Han får ut 54 500 kronor i månaden. Klaas arbetar formellt sett 38 timmar i veckan, men i praktiken blir det närmare 50 timmar.

Dorien som bara arbetar 24 timmar i veckan och inte har någon chefstjänst tjänar mindre, cirka 14 600 kronor i månaden. På det betalar hon 2 800 i skatt och får alltså ut 11 800 kronor. Till skillnad från Klaas har Dorien övertidsersättning.

Familjens sammanlagda nettoinkomst per månad är alltså 66 300 kronor. Det holländska skattesystemet har en hel del avdragsmöjligheter. Förutom ett grundavdrag på 14 800 kronor om året för alla får alla som arbetar dra av ytterligare 9 700 kronor. Till detta kommer olika avdrag för barnfamiljer och för ensamstående föräldrar. Skattenivån för låg- och låga medelinkomsttagare blir därför mycket låg, som vi såg hos familjen Vries. En gift person med tre barn och med en inkomst på 18 000 kronor i månaden betalar exempelvis endast 3,9 procent i inkomstskatt (förutom 25,7 procent i sociala avgifter). Låg- och medelinkomsttagare med barn betalar också flera procentenheter mindre i skatt än motsvarande familjer utan barn.

SKATTERNA I NEDERLÄNDERNA	
TOTALT SKATTETRYCK	39,3 %
INKOMSTSKATT	Mellan 11,3 och 49,5 % (inklusive sociala avgifter).
ARBETSGIVARAVGIFT	Arbetsgivaren betalar 14,41 % för låginkomsttagare, 17,72 för medelinkomsttagare och mindre för höginkomsttagare. Den anställda betalar dessutom vanligtvis mellan 3 och 6 % i avtalsbaserade försäkringsavgifter som sedan fylls på av arbetsgivaren.
MOMS	17,5 % genomgående.
FÖRMÖGENHETSSKATT	Nej

TVÅ UTLANDSSEMESTRAR OM ÅRET

Den stora utgiften för familjen Roskam, förutom döttrarnas studier, är bostaden. Räntor och amorteringar kostar 15 500 kronor i månaden. Räntebetalningarna är avdragsgilla till 100 procent (30 procent i Sverige). Försäkring, vatten samt el och gas går på 2 300 kronor i månaden. Bostaden tar alltså en tredjedel av familjen Roskams nettoinkomst. Klaas sparar vidare 16 500 kronor om året i en livförsäkring med huset som säkerhet.

Klaas har 40 dagars semester om året, medan Dorien har 25 dagar. De åker på semester två gånger om året, mest till Irland som är deras favoritland, men även till länder som Storbritannien, Schweiz, Spanien och Frankrike. Annars spelar de tennis och tillbringar fritiden med att laga goda middagar.

Klaas och Dorien ser med stor tillförsikt på sin ekonomiska framtid. De har det mesta de behöver och planerar inte att göra några stora kapitalinköp den närmaste tiden. Förutom livförsäkringen sparar de inte till något särskilt. De planerar dock att inom kort byta ut familjens andra bil, en nio år gammal Ford Ka.

Men Klaas är lite orolig över vad som skulle hända om han blir arbetslös, eftersom han då endast skulle få 50 procent av sin inkomst i arbetslöshetsersättning. Hans lön är så hög att a-kassan inte ger någon högre ersättning. Dorien skulle då bli tvungen att gå upp i arbetstid, de skulle antagligen behöva sälja huset och döttrarna skulle inte längre kunna få sina studier betalda.

540 000 KRONOR I PENSION

Klaas är inte orolig för sin pension eftersom han kommer att få sammanlagt 540 000 kronor om året i bruttopension, om han går vid 65 som planerat. Dorien som tänker gå i pension redan vid 60 kommer att få nästan 160 000 kronor om året. Pensionen är en kombination av offentlig garantipension, kollektivavtalsbaserad pension samt privat pensionsförsäkring.

Både Klaas och Doriens mödrar lever. Klaas mamma har en pension på 9 900 kronor i månaden medan Doriens mamma får något mindre.

PENSIONSSYSTEMET

Pensionsåldern i Nederländerna är 65 år. Det finns två pensionssystem, en allmän ålderspension (AOW, motsvarande folkpension) och en tjänstepension (motsvarande ATP).

Den allmänna pensionen (AOW) betalas ut till alla som har arbetat. Storleken beror på hur länge man har arbetat (försäkringstiden) men är inte beroende av vilken inkomst man haft som aktiv. Har man arbetat i 50 år får man full pension, det vill säga 8 600 kronor i månaden för ensamstående och 5 900 kronor per person för gifta eller sammanboende. Har man arbetat färre än 50 år minskar pensionen med 2 procent för varje år man inte arbetat.

Till detta kommer tjänstepension. 90 procent av alla anställda är medlem i något tjänstepensionssystem. De baseras oftast på branschvisa kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetstagare. Tjänstepensionen fyller vanligtvis ut den allmänna pensionen så att den fulla ålderspensionen uppgår till 70 procent av den pensionsgrundande slutlönen. Avgifter för tjänstepensionen är avdragsgilla. Det finns också möjlighet att göra skatteavdrag för privat pensionssparande.

Förtida pension enligt så kallade VUT-planer är ganska vanligt i Nederländerna. Det är egentligen ett sätt att via kollektivavtal pensionera bort arbetslösheten genom att folk kunde sluta arbeta i förtid och ändå behålla en inkomst på mellan 75 och 80 procent av slutlönen. Detta system är dock under hård finansiell press och används i allt mindre omfattning.

Irland

Irland har genomgått den mest dramatiska förändringen av alla västeuropeiska länder under de senaste 20 åren. Från att ha varit ett fattigt jordbrukarland har man tack vare en klok ekonomisk politik förvandlats till ett mycket rikt land. Levnadsstandarden är numera den näst högsta i EU (endast Luxemburg ligger före). Medan landet tidigare varit ett emigrantland har Irland börjat attrahera folk från andra länder som söker en bättre framtid på den gröna ön.

Irlands politiska liv har historiskt sett präglats av den komplicerade relationen till Storbritannien. De politiska partierna har sina ideologiska rötter i denna fråga, varför den traditionella socioekonomiska höger-vänsterskalan inte passar in på Irland.

Den offentliga välfärden i Irland syftar för det mesta till att ge människor grundtrygghet, snarare än inkomstrygghet (vilket är fallet i många europeiska länder, inklusive Sverige). Trygghetssystemen är också mer kopplade till arbetet och familjen som ses som en viktig enhet. Det finns vidare en tydligare koppling mellan inbetalningar och förmåner.

ALLMÄNT		EKONOMI	
HUVUDSTAD	Dublin	BNP/CAPITA	29 850 euro
INVÅNARE	3,9 miljoner	SKATTETRYCK	28 %
STATSSKICK	Republik	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	14,1 %
STATSCHEF	Mary McAleese	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	4 748 euro
REGERINGSCHEF	Bertie Ahern	ARBETSLÖSHET	4,7 %
REGERING	Fianna Fail och progressiva demokrater	GENOMSNIITTLIG PRISNIVÅ	93 (EU 15 = 100)
RELIGION	Katoliker	VALUTA	euro

Familjen Mc Dermott

Eamonn och Deirdre Mc Dermott bor med sina två döttrar, fem och nio år, i Ramelton utanför Letterkenny i nordvästra Irland, alldeles vid gränsen till Nordirland. Deras hus ligger i ett litet bostadsområde bredvid ett jordbrukslandskap. De gröna ängarna och åkrarna skapar en vacker omgivning, som står i bjärt kontrast till de moderna stora villorna. Vädret visar sig från sin bästa sida och landskapet är fullkomligt sagolikt. Längs vägarna mot byn Ramelton står gott om nyligen uppförda villor och pågående husbyggen. Vägarna är väl underhållna och de bilar vi möter är i genomsnitt av modernare modell än vad vi är vana vid från svenska förhållanden. Trots att vi befinner oss i Irlands allra mest avlägsna landsände, kan vi konstatera att det är påfallande hur bygden sjuder av välmående.

Eamonn och Deirdre är båda i 40-årsåldern och flyttade för ett par år sedan hem till Irland efter drygt 10 år i England. De lockades tillbaka till den gröna ön av den goda ekonomin och möjligheten till ett bättre liv på hemmaplan.

IRLANDS EKONOMISKA UNDER

Irland brukar kallas den keltiska tigern. Från att ha varit EU:s fattigaste land för bara 30 år sedan har man nu näst högst levnadsstandard i hela unionen. En ihållande hög ekonomisk tillväxt har åstadkommit genom konsekventa satsningar på utbildning, låga skatter och ett gott företagsklimat. EU-medlemskapet och språket har också bidragit. Den extraordinära tillväxten har fått stora effekter på människors privatekonomi. Från att ha varit ett utvandrarnation är det nu fler som flyttar till än från landet. Irlands befolkning ökade med i genomsnitt 1,3 procent mellan 1996 och 2002, vilket var högst i EU.

575 000 KRONOR OM ÅRET FÖR EN BANKTJÄNSTEMAN

Eamonn arbetar som tjänsteman på ett försäkringsbolag och Deirdre är hemmafru. Eamonns arbete går ut på att ge råd till kunder om pensionssparande. Han arbetar officiellt 35 timmar i veckan men i praktiken blir det oftast 40 timmar, utan övertidsersättning. Eamonn är med i en facklig organisation för tjänstemän inom bank och försäkringsbranschen. Han har fyra veckors semester, vilket är den lagstadgade semestertiden i Irland.

Eamonn har en något komplicerad inkomst. Hans grundlön är omkring 26 000 kronor i månaden. Till det kommer en bonus som varierar men kan uppgå till uppemot 270 000 kronor om året. Han har också tjänstebil, aktier i företaget, ett optionsprogram samt extra pensionsförsäkring. Dessutom finns det ganska omfattande möjligheter att göra avdrag på skatten.

År 2002 beskattades Eamonn för 575 000 kronor. Han betalade knappt 141 000 kronor i skatt och drygt 24 000 kronor i sociala avgifter. Familjens disponibla inkomst efter skatt är alltså omkring 34 200 kronor i månaden.

KROGEN TRE GÅNGER I VECKAN

Familjen Mc Dermott lever inget extravagant liv, men har det ganska gott ställt. Villan de bor i har fem rum och är på knappt 200 kvadratmeter. Räntor och amorteringar på huset, som de byggde för två år sedan, ligger på omkring 5 900 kronor i månaden. De får tillbaka 640 kronor i skattecredit på grund av ränteinbetalningarna. Nettokostnaden blir därför 5 260 kronor. Till det kommer 2 200 kronor

SKATTERNA I IRLAND	
TOTALT SKATTETRYCK	28 %
INKOMSTSKATT	Mellan 20 och 42 %. Giffa inkomsttagare betalar ingen skatt på inkomster upp till 13 000 kronor i månaden. Cirka 38 % av arbetskraften betalar ingen inkomstskatt alls.
ARBETSGIVARAVGIFT	8,5 % på inkomster upp till 166 000 kronor om året (10,25 % på inkomster däröver). Den anställda betalar dessutom 6 % i sociala avgifter (ingår ej i procentsatsen för inkomstskatten ovan).
MOMS	21 % på de flesta varor, 12,5 % på uppvärmning, el och restaurangbesök samt 0 procent på mat, dryck och barnkläder.
FÖRMÖGENHETSSKATT	Nej

i räkningar (el, försäkring, värme och sophämtning). Den totala kostnaden för boendet är alltså knappt 7 500 kronor i månaden. Det motsvarar knappt 22 procent av familjens disponibla inkomst.

Som antydde ovan har Eamonn tjänstebil, en Volkswagen Bora. Familjen har också en åtta år gammal Ford Mondeo som de köpt kontant.

Eamonn, Deirdre och barnen åker ganska ofta utomlands på semester, men inte varje år. Det är svårt att åka bort när barnen är små och ibland sjuka. Vanligtvis bär det iväg till Spanien eller England. Förra året var de på spanska solkusten i två veckor. Annars åker de gärna till olika delar av Irland.

Familjen Mc Dermotts viktigaste fritidsintresse är att gå ut på krogen. Tillsammans går de ut ett par gånger i veckan och Eamonn går ut ytterligare någon gång i veckan med jobbet. Annars spelar Eamonn golf på fritiden.

Eamonn och Deirdre menar att de lever ett behagligt liv. De sparar långsiktigt 2 300 kronor i månaden samt 700 kronor i månaden till jul och 1 100 kronor i

månaden för semestern. Familjen Mc Dermott är precis i färd med att köpa ett hus i Kilkenny, Deirdres födelseort i södra Irland, som de ska hyra ut. De planerar inte att göra några andra stora kapitalköp de närmaste åren.

PRIVAT PENSIONSSPARANDE NÖDVÄNDIGT

Eamonns föräldrar har gått bort men Deirdres föräldrar lever båda två. Mamman är officiellt pensionerad men har varit hemmafru och försörjs av pappan som fortfarande arbetar. Eamonn trycker på att det offentliga pensionssystemet inte ger tillräcklig inkomst för ålderdomen och menar att det är nödvändigt med privat pensionssparande. (Hans stora engagemang i frågan kan dock bero på att han arbetar med att sälja pensionsförsäkringar till folk, så han kan kanske inte anses vara riktigt neutral i frågan.)

Själv har Eamonn en pensionsförsäkring från sin arbetsgivare, som ett tillägg till den offentliga pensionen. Åtta procent av grundlönen samt åtta procent av hälften av bonusen sätts av i en pensionsfond.

I och med att Deirdre inte arbetar lever familjen på Eamonns inkomst. Om han då skulle gå bort finns det en änkeförsäkring från det offentliga som skulle ge Deirdre cirka 6 500 kronor i månaden. Dessutom skulle Deirdre få ett engångsbelopp av arbetsgivaren motsvarande fyra av Eamonns årslöner.

FULL LÖN FRÅN FÖRSTA SJUKDAGEN

Förutom att barnen ibland blir sjuka är familjen Mc Dermott vid god hälsa. Eamonn hade dock lunginflammation förra året och var då borta från arbetet någon vecka. Han fick då full lön från första dagen.

Kostnaderna för sjukvård verkar inte vara någon större börda för familjen Mc Dermott. Ett läkar- eller vårdcentralbesök kostar 270 kronor, även för barnen. Det finns ett högkostnadsskydd och utgifter över 2 250 kronor på ett år får dras av på skatten.

PENSIONSSYSTEMET

Pensionsåldern är 65 år för män och 60 år för kvinnor. Det finns en offentlig grundpension på 1 300 kronor i veckan. Den är dock inkomst- och förmögenhetsprövad.

De flesta får i stället den offentliga tjänstepensionen, som utgår till alla som arbetat och därmed betalat in de obligatoriska avgifterna på 4 procent av inkomsten. Pensionsbeloppet beror på antal avgiftsinbetalningar, pensionärens ålder och familjesammansättning. Grundbeloppet (full pension) är cirka 5 700 kronor i månaden. Tilläggsbelopp betalas ut för maka och barn under 18 år. Pensionen beskattas som inkomst.

Det blir också allt vanligare med avtalsbaserad tjänstepension. Den uppgår oftast till mellan 50 och 60 procent av slutlönen. Större företag har dessutom ofta pensionsfonder för sina anställda dit såväl arbetsgivaren som den anställda betalar en månatlig avgift och som man sedan plockar ut vid pensioneringen. Det är också vanligt med privat pensionssparande.

SJUKVÅRD

Alla har rätt till sjukvård från socialförsäkringen. De ekonomiskt svagaste (inkomst under 95 000 kronor per år för hela familjen) får helt fri sjukvård och mediciner. De som tjänar mer (de allra flesta) har rätt till vård mot en patientavgift på cirka 230 kronor om dagen. Höginkomsttagare har endast rätt till ersättning för specialistvård, tandvård och mediciner etcetera. Alla täcks av ett högkostnadsskydd för läkemedel på omkring 1 000 kronor per kvartal.

Tandvård är gratis för barn till och med 14 år.

Kompletterande sjukvårdsplaner är vanliga. Det är vanligt att arbetsgivaren har en gruppläkekostnadsförsäkring och att anställda tecknar privat läkekostnadsförsäkring.

2 300 KRONOR I BARNBIDRAG

Eftersom Deirdre är hemmafru behöver familjen inte någon barnomsorg och har heller inga utgifter för det. Deirdre gick dock en offentligt arrangerad ”tillbaka till arbetet-kurs” (back-to-work training) och fick både lön och ersättning för barnomsorg under tiden. Familjen Mc Dermott får barnbidrag för sina barn på sammanlagt 2 260 kronor i månaden och en så kallad vårdnadskredit (carer’s tax credit) på 6 900 kronor om året, som familjen alltså får tillbaka på inbetalad skatt.

Familjen Sweeney

Familjen Sweeney bor precis som familjen Mc Dermott i Ramelton i norra Irland. Familjen består av pappa Jim, mamma Tara och treårige sonen James. De bor dock lite avskild, i utkanten av byn, alldeles bredvid en äng där några kastrerade ungtjurar betar. Läget är vidunderligt vackert med milsvid utsikt över ängar och skogsdungar och en vik av havet skymtar någon kilometer bort.

ELEKTRIKER MED DRYGT 18 000 KRONOR UT EFTER SKATT

Jim är elektriker vid det irländska elverket. Han klättrar i ledningsstolpar och håller på med elkablar. På frågan om han är höjdrädd svarar han att javisst, i de höga stolparna var det lite jobbigt i början, men man vänjer sig. Tara arbetar som lånehandläggare i Bank of Ireland, Irlands största affärsbank. Båda två arbetar 39 timmar i veckan och tjänar omkring 25 000 kronor i månaden vardera. Tara får dessutom ett tillägg på två procent av lönen i form av aktier i företaget. Jim arbetar ofta övertid och får ytterligare ungefär 45 000 kronor om året för det. Familjen får dessutom 20 procent rabatt på sin elkonsumtion via Jims arbetsgivare.

De betalar drygt 4 400 kronor var i inkomstskatt och 2 400 kronor var i sociala avgifter. Familjen får alltså ut omkring 36 400 kronor i månaden.

ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING FÖR GRUNDTRYGGHET

Varken Jim eller Tara har varit arbetslösa på sistone. Men Jim var arbetslös i ett par månader när han var yngre, då tiderna var mycket sämre i Irland. Han brydde sig

ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING

Alla som erlagt avgift i 39 veckor täcks av arbetslöshetsförsäkringen. Ersättningen uppgår till 1 070 kronor i veckan efter tre karensdagar. Tillägg utbetalas för make/maka och barn. Ersättningen utgår i maximalt 390 dagar men om man sedan betalar avgift i 156 dagar har man återigen rätt till full ersättning.

SJUKERSÄTTNING

Den skattefinansierade sjukpenningen ger 800 kronor i veckan för ensamstående efter tre karensdagar. Tilläggsbelopp utgår för ekonomiskt beroende vuxna och barn i familjen. De flesta anställda får kompletterande sjukersättning från sin arbetsgivare, som oftast fyller upp till en viss procent av inkomsten eller betalar ut fasta belopp. En del större företag betalar upp till 100 procent av lönen i sex månader.

FÖRÄLDRAFÖRSÄKRING

Modern har rätt till 18 veckors betald ledighet. Ersättningen uppgår till 70 procent av lönen. Minimiersättningen är 1 275 kronor i veckan och maximum 2 092 kronor. Båda föräldrarna har dessutom rätt till 14 veckors obetald ledighet.

aldrig om att ansöka om arbetslöshetsersättning och kommer inte heller ihåg hur mycket han skulle fått. Jim fick senare gå en kurs i svetsning som staten ordnade som arbetsmarknadspolitisk åtgärd och fick då runt 500 kronor i veckan i ersättning.

Både Jim och Tara är med i facket för trygghetens skull men tycker inte de får så mycket ut för det, trots de 135 kronor i månaden de betalar. När det till exempel var strejk 1992 fick de ingen konfliktersättning.

VILLA PÅ 220 KVADRAT

Familjen Sweeneys hus, som Jim har byggt själv, är på drygt 220 kvadratmeter och ligger på en tomt som ägdes av Jims far. De har därför inga lån att betala utan endast räkningar för uppvärmning och el på omkring 990 kronor i månaden. Det är således inte så konstigt att de lägger endast knappt 3 procent av sin inkomst på boendet. Familjen Sweeney har precis köpt en bättre begagnad Audi A4 combi för 113 000 kronor.

Både Jim och Tara har 25 dagars semester om året och de åker bort varje år. Innan de fick James brukade de åka till sådana platser som Mallorca, Florida och Turkiet, men nu stannar de oftast inom Irlands gränser. Precis som många irländare verkar de lägga en stor del av sina inkomster på den lokala puben. De går ut minst 1–2 gånger i veckan. Jim går också dit ibland med kamraterna i rugbylaget.

Jim och Tara verkar vara tillfreds med sin privatekonomi och känner sig trygga ekonomiskt. Det enda de är rädda för är att deras barn inte kommer att kunna få det lika bra som de själva har det. Inte minst tomtpriserna är ett problem i Irland, även utanför Dublin. De lägger undan 570 kronor var i månaden, som de ska använda till barnens universitetsstudier.

FULL SJUKLÖN I SEX MÅNADER

Varken Jim eller Tara lider av någon sjukdom men Jim var sjuk för några år sedan. Han fick då full lön i sex månader och skulle ha fått halv lön i ytterligare sex månader om han hade behövt det. När deras barn blir sjuka är någon av dem

TRYGGHET FÖR DEM MED MYCKET LÅGA ELLER INGA INKOMSTER

Det finns en rad olika välfärdssystem för dem som inte kan försörja sig själva:

- Familjeinkomsttillägg för familjer med låga eller inga inkomster (Family Income Supplement Scheme), som ger drygt 17 000 kronor i månaden för en trebarnsfamilj.
- Tilläggsbidrag (Supplementary Welfare Allowance) som ger drygt 10 000 kronor i månaden för en trebarnsfamilj
- Särskilt bidrag för ensamstående föräldrar (One Parent Family Payment), som ger upp till 4 900 kronor i månaden.
- Särskilt bidrag för skolbarns uniformer och skor (Back to School Clothing and Footwear Allowance).

tvungen att stanna hemma, om inte någon av deras föräldrar kan ta hand om barnen. De har rätt att stanna hemma fem dagar på två år för akuta ärenden.

Att gå till doktorn kostar 270 kronor per besök. Samma pris gäller för att gå till en specialist, men återbesöken är kostnadsfria. Barnens sjukvård kostar lika mycket som de vuxnas. Jim och Tara är ganska nöjda med den sjukvård de fått och har tillgång till. Familjen Sweeney har extra sjukvårdsförsäkring via både Jims och Taras arbetsgivare. Det kostar dem 250 respektive 290 kronor i månaden. Då får de snabbare vård än om de varit tvungna att helt förlita sig på den offentliga vården. Avgiften till sjukvårdsförsäkringen dras dock från bruttolönen, vilket gör den billigare.

DET PRIVATA DAGISET FICK STÄNGA, MORFÖRÄLDRARNA TOG ÖVER

När Tara hade fött James var hon ledig i 18 veckor med full lön och därefter i 14 veckor utan lön. Sedan kunde föräldrarna till Jim och Tara ta hand om sonen så att hon kunde gå tillbaka till arbetet. Därefter fick James en plats på ett privat dagis, för mellan 900 och 1 300 kronor i veckan. Men det tvingades stänga.

– Det hade visst något med säkerhet att göra, säger Tara lite surt, eftersom verksamheten i hennes tycke fungerade utmärkt.

Nu är James i lekskolan 2 timmar om dagen för 90 kronor i veckan. Resten av tiden

tillbringar han hos far- och morföräldrarna. Familjen Sweeney får 1 125 kronor i månaden i barnbidrag.

INTE SÅ OROLIGA FÖR PENSIONEN

Både Jims och Taras föräldrar är för unga för att ha gått i pension så de har inte så mycket kunskap om hur det fungerar i Irland. De verkar inte alls lika oroliga som Eamonn Mc Dermott över sina framtida pensioner. Jim betalar 1 440 kronor i månaden till en pensionsförsäkring som hans arbetsgivare fyller på med mer pengar. Han är inte säker på hur mycket men vet att det är mer än vad han betalar. Tara sparar 570 kronor och hennes arbetsgivare ännu mer, men hon vet inte heller exakt hur mycket.

KUL ATT ENGELSMÄNNEN HAR PROBLEM MED EURON PÅ SEMESTERN

Jim och Tara är mycket nöjda över att Irland infört euron. De tyckte inte det var särskilt svårt att vänja sig. Tvärt om underlättade det semestern i Spanien väldigt mycket. Lite triumferande berättar de att det var en väldigt skön känsla när engelsmännen de träffade i Spanien hade stora problem med valutan. Det kan kännas skönt när storebror har problem man själv inte har.

Österrike

Österrike är det femte rikaste landet i EU, starkt integrerat med den tyska ekonomin. Landet har dock inte drabbats av den ekonomiska nedgången i lika hög utsträckning som Tyskland. Sedan inträdet i EU har Österrike dragit till sig stora mängder utländska direktinvesteringar. Landet har en stark framtidsposition i EU med sin närhet till de nya medlemsstaterna i Centraleuropa.

Politiskt har Österrike karakteriserats av koalitionsregeringar mellan det konservativa ÖVP och socialdemokraterna (SPÖ). Men högerpopulistiska FPÖ med den kontroversielle Jörg Haider har ritat om den politiska kartan och sitter nu i regering med ÖVP.

Den offentliga välfärden i Österrike är mycket väl utbyggd och de offentliga välfärdsutgifterna per invånare är lika höga som i Sverige. Den stora skillnaden i förhållande till Sverige är att familjen och arbetet står mer i centrum för välfärdspolitiken.

ALLMÄNT		EKONOMI	
HUVUDSTAD	Wien	BNP/CAPITA	26 450 euro
INVÅNARE	8,2 miljoner	SKATTETRYCK	44,1 %
STATSSKICK	Republik	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	28,7 %
STATSCHEF	Thomas Klestil (president)	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	7 369 euro
REGERINGSCHEF	Wolfgang Schüssel	ARBETSLÖSHET	4,8 %
REGERING	Konservativa (ÖVP) och högerpopulister (FPÖ)	GENOMSNITTLIG PRISNIVÅ	103 (EU 15 = 100)
RELIGION	Katoliker (78 %)	VALUTA	euro

Familjen Vich

Brigitta och Enrique Vich bor i en elegant nybyggd vindsvåning i centrala Wien. Lägenheten är smakfullt inredd, med bland annat prydnadsföremål från Ikea. De är båda mellan trettio och fyrtio år och de har två flickor, Valentina som är 9 och Ana-Laura som är 4.

42 000 I MÅNADEN

Enrique är spansk-österrikare och uppvuxen på Mallorca. Han arbetar som IT-ansvarig på en advokatbyrå, och tjänar 52 000 kronor i månaden. Av det får han ut omkring 30 000. Brigitta, som arbetar deltid (25 timmar i veckan) med ”event marketing” på en radiostation, tjänar 18 500 kronor och får ut 12 000 i månaden. Tillsammans har de alltså en disponibel inkomst på omkring 42 000 kronor i månaden.

SKATTERNA I ÖSTERRIKE	
TOTALT SKATTETRYCK	44,1 %
INKOMSTSKATT OCH SOCIALA AVGIFTER	Inkomstskatten ligger på mellan 21 och 50 %. Inkomster upp till 32 800 kronor beskattas inte. Till det kommer sociala avgifter på 16,65 % (tjänstemän) respektive 17,80 % (arbetare) på inkomster upp till 424 000 kronor. En gift person med ett barn som tjänar 260 000 kronor om året betalar endast 30,2 % i skatt, inklusive sociala avgifter.
ARBETSGIVARAVGIFT	22,25 % för tjänstemän och 23,40 % för arbetare upp till 424 000 kronor.
MOMS	20 % på de flesta varor, 10 % på bland annat mat, hyror, och passagerartransporter.
FÖRMÖGENHETSSKATT	Nej

AKTIV FRITID

Familjen Vich hyr sin lägenhet som är på 107 kvadratmeter och kostar 7 700 kronor i månaden. Till det kommer räkningar för el och vatten på 1 100 kronor i månaden. De lägger alltså inte mer än 21 procent av sin inkomst på boendet. De kör en Mercedes kombi som de lånade pengar till när de köpte, men som de nu har betalt klart.

Enrique har fem veckors semester per år. Familjen brukar åka till Spanien varannan sommar och till bergen i Österrike varannan. Två eller tre gånger om året åker de också på skidsemester. Enrique brukar också åka iväg utan familjen någon gång om året och segla i Medelhavet med sina spanska barndomsvänner.

Brigitta rider på fritiden. Enrique är mer intresserad av cyklar, både med och utan motor. Han har en mountainbike som han använder på fritiden och en Vespa som han kör till jobbet med. Brigitta klagar på att de är för dyra, men Enrique svarar leende att det inte är helt gratis med hästar heller.

Familjen Vichs stora framtidsplaner är att köpa ett hus. De sparar ganska mycket pengar, 9 000 kronor i månaden, men de tycker det är svårt att hitta något som passar dem.

Brigitta går också på en utbildning i orientalisk massage, som kostar ungefär 90 000 kronor. Efter utbildningen hoppas hon kunna öppna egen massagesalong.

11 700 I PENSION

Enrique och Brigitta är fortfarande så unga att de inte har tänkt så mycket på sin egen pension, men vet att Brigittas pappa får 11 700 kronor i månaden i pension. Varken Enrique eller Brigitta har någon privat pensionsförsäkring men tror att de kommer att behöva arbeta längre än sina föräldrar.

NÖJDA MED SJUKVÅRDEN

Enrique och Brigitta är nöjda med den sjukvård som finns i Österrike. Brigitta genomgick för ett tag sedan en operation och låg då på sjukhus i tre veckor. Det gick bra, menar hon, och vården var god. Dessutom fick hon 100 procent av sin lön från arbetsgivaren under tiden, från första dagen.

Brigitta och Enrique kan vara hemma två veckor per år för vård av sjukt barn och få full lön under tiden.

SJUKERSÄTTNING

Sjukersättningen är 100 procent av lönen i upp till 78 veckor (18 månader), efter en karenstid på tre dagar. (Arbetsgivaren står för 100 procent de första 6–12 veckorna beroende på hur länge anställningen varat, varefter det offentliga står för 50 procent av ersättningen). Det finns dock ett tak på 424 000 kronor om året.

BARNBIDRAG			
Beloppet, som beror på hur många och gamla barn man har, varierar mellan 945 och 1 540 kronor per barn och månad enligt tabellen nedan (kronor per månad).			
ANTAL BARN	UNDER 10 ÅR	10–18 ÅR	19–27 ÅR
1	945	1 116	1 305
2	1 062	1 224	1 423
Varje ytterligare	1 179	1 341	1 540

En familj med en tolvåring och femåring får alltså 2 286 kronor i månaden i barnbidrag (1 224 + 1 062). Dessutom får familjen 5 490 kronor om året för varje barn. Låginkomsttagare kan få ytterligare barnbidrag.

Familjen Vich går till tandläkaren två gånger om året och behöver då inte betala något för undersökningen. Men om något ingrepp behövs får de själva stå för materialet.

När det gäller vård av äldre är Brigittas föräldrar för unga för att vara i behov av äldreomsorg och Enriques föräldrar bor som sagt i Spanien. Brigitta berättar däremot om sin farmor som i livets slutskede bodde på ett helt privat sjukhem, vilket kostade 18 000 kronor i månaden. Farmoderns pension på 14 400 kronor gick till vårdhemmet och de 8 barnen delade på resterande summa.

2000 I MÅNADEN I BARNBIDRAG – MEN DAGIS ÄR DYRT

Familjen Vich får drygt 2 000 kronor i månaden i barnbidrag. Ana-Laura går på ett privat dagis som kostar 2 250 kronor i månaden, medan Valentina går på ett eftermiddagsfritis som kostar runt 1 100 kronor i månaden.

Familjen Thür

Peter och Charlotte Thür bor i Mödling, en välmående förort till Wien, med villabeströdda gator, små butiker och mycket grönska. De har två pojkar, Michael, 5, och Johannes, 7. Den femte familjemedlemmen är en trettonårig tik.

LOKFÖRARE MED 21 000 UT I MÅNADEN

Det är bara Peter i familjen som arbetar. Han tjänar 18 000 kronor i månaden på sitt arbete som lokförare. Grundlönen ger 10 800 kronor efter skatt men vanligtvis får han ut 18 000, tack vare olika tillägg och övertidsersättning. I Österrike får man dock betalt 2 extra månadslöner, en gång vid jul och en gång lagom till semestern. Det gör att familjen har sammanlagt omkring 21 000 kronor i månaden att leva på. Peters arbetstid är formellt sett 38,5 timmar i veckan, vilket är den lagstadgade veckoarbetstiden i Österrike. Normalt jobbar han 20–30 timmar övertid i månaden.

Även om Charlotte inte arbetar gör hon lite extraknäck som sömmerska åt bekanta i kvarteret. Till hösten ska hon dock öppna egen sömnadsverksamhet och får då drygt 4 700 kronor i månaden i starta eget-bidrag. Hon hoppas kunna tjäna upp till 10 000 kronor i månaden på de 30 timmar hon tänker lägga ned på företaget.

42 DAGARS SEMESTER

Familjen Thür bor i en stor villa som de delar med Peters föräldrar. Deras del i huset är på 100 kvadratmeter plus källare. Huset har en fin tomt där barnen leker i en uppblåsbar simbassäng. De betalar endast 2 250 kronor i månaden i hyra för bostaden, inklusive räkningar för el och vatten. Peters föräldrar, som äger huset, vill inte ha mer betalt. Boendekostnaderna uppgår alltså endast till 12,5 procent av familjens nettointkomst.

Peter och Charlotte har två bilar, en Renault Scénic och en Ford Escort. Forden är betald medan de fortfarande håller på och betalar av Renaulten.

Peter har hela 42 dagars semester om året och familjen åker en gång om året till Italien, som inte ligger särskilt långt bort. Det tar bara 5 timmar med bil till kusten. Där finns både pizzerior, sandstränder och fint vatten, säger Peter, och dessutom förstår de tyska. Och man kan betala med euro. Familjen Thür åker också på två veckors skidsemester på vintern, och på frågan om huruvida de åker utomlands då också säger Charlotte: Nej, varför skulle vi det, som om det vore den dumaste frågan i världen.

I övrigt sparar familjen till en sommarstuga, men Charlotte och Peter kan inte riktigt komma överens om var den ska ligga, eftersom de ursprungligen kommer från olika delar av Österrike. Dessutom gillar Charlotte skog medan Peter är mer förtjust i berg. Så de får fortsätta att nöja sig med Charlottes föräldrars stuga. Men när hon väl har etablerat sitt syföretag hoppas de snabbt få råd med en egen.

Peter har förutom familjen en stor passion här i livet, och det är motorcyklar. På väggen hänger diverse bilder på motorcyklar och en del fotografier från Peters ungdom när han var ute och reste med sin motorcykel. Nuförtiden har han en klassisk Triumph från 1960-talet, som han dock inte åker så mycket med längre.

Familjen Thür tycker de har det ganska bra ekonomiskt, och hoppas få det ännu bättre när Charlotte kommer igång med sitt företag. Den enda oron de har är att Peter ska bli uppsagd från sitt arbete. Men han har arbetat med andra saker tidigare och skulle mycket väl kunna tänka sig att göra något annat i framtiden, så det löser sig nog.

PENSIONEN BETALAS UT 14 GÅNGER OM ÅRET

Såväl Peters som Charlottes båda föräldrar lever. Charlottes pappa får 11 700 kronor i månaden i pension medan hennes mamma får 7 400 kronor. Peters pappa får också 11 700 kronor, men mamman vet de inte riktigt hur mycket hon får. På dessa summor betalar de ingen skatt. Ingen av föräldrarna har någon tjänstepension eller privat pensionsförsäkring, utan de har betalat in sina avgifter till pensionskassan tillsammans med arbetsgivaren, och det lever de gott på nu. Precis som lönerna betalas pensionerna ut 14 gånger om året, i stället för tolv, med en extra utbetalning på våren och en på hösten, lagom till jul och semester.

Charlotte och Peter vet inte hur mycket de själva kommer att få i pension. Charlotte sparar en liten summa varje månad i en privat pensionsförsäkring.

100 PROCENT AV LÖNEN I SJUKERSÄTTNING

När Peter är sjuk får han 100 procent av lönen av sin arbetsgivare. Han kan också

<p>PENSIONSSYSTEMET</p> <p>Pensionsåldern i Österrike är 65 år för män och 60 år för kvinnor. Pensionsåldern för kvinnor är dock på väg att höjas och kommer att bli 65 år även för dem.</p> <p>Den offentliga ålderspensionen, som omfattar alla anställda, uppgår vanligtvis till 80 procent av inkomsten, upp till ett tak på cirka 424 000 kronor per år. Maximipensionen är alltså 338 500 kronor per år. Minimipensionen är 81 100 kronor per år för ensamstående och 121 700 kronor för gifta. Tillägg utgår om det finns barn i familjen för vilka man är försörjningsskyldig.</p> <p>Beroende på att den offentliga pensionen är så generös är det ovanligt med tjänstepensionsplaner. Endast 10 % av de anställda omfattas av en sådan plan. De är oftast till för att fylla upp höginkomsttagares pension, som på grund av taket på 424 000 kronor per år annars skulle få ut så liten del av sin lön i pension.</p>
<p>SJUKVÅRD</p> <p>Sjukförsäkringssystemet i Österrike är mycket generöst. Kostnader för sjukhusvård, mödravård, läkemedel och läkararvode ersätts till fullo av försäkringen så snart man har påbörjat en anställning. En tredjedel av tandvårdskostnaderna får man dock stå för själv.</p> <p>Hemmavarande barn och make/maka omfattas också av försäkringen men får betala 10 % av kostnaderna för sjukhusvård under de fyra första veckorna.</p> <p>Vissa företag har försäkringar för sina anställda för att de ska få kompletterande sjukvård av bättre klass.</p>
<p>ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING</p> <p>Arbetslöshetsersättningen uppgår till mellan 30 och 60 % av genomsnittlig försäkrad inkomst under de senaste 12 månaderna, beroende på hur mycket man tjänade medan man arbetade. För ekonomiskt beroende familjemedlem utgår extra ersättning.</p> <p>Ersättningen betalas, efter en karenstid på tre dagar, ut mellan 20 och 52 veckor beroende på ålder och på hur länge man betalat in avgifter.</p>

vara hemma från jobbet i 14 dagar för att vårda fru och barn, med full lön.

Peter och Charlotte har en sjukförsäkring via Peters arbetsgivare som ger dem ett bra försäkringsskydd. De är också nöjda med den sjukvård de får. Charlotte genom-

gick en operation för ett tag sedan och då betalade sjukkassan allt. När de köper medicin kostar det dem drygt 30 kronor per vara, oberoende av vilken medicin de köper. Också tandläkarvård betalas till största del av sjukkassan. Charlotte, Peter och barnen går till tandläkaren en gång i halvåret. De vuxna får betala 20 procent av kostnaden för undersökningar och 30 procent för ingrepp. För barnen är dock allt gratis. Familjen Thür hade tidigare en privat tandvårdsförsäkring men det lönade sig inte.

Både Charlotte och Peter har varit arbetslösa, men bara under kortare tid. Charlotte fick då 3 250 kronor i månaden i ersättning från a-kassan medan Peter fick 5 850 kronor. När Peter var arbetslös gick han en offentligt sponsrad yrkeskurs på 3 månader och fick då ersättning från det offentliga. Som nämnts ovan ska Charlotte få starta eget-bidrag när hon drar igång sitt företag, men redan nu får hon gå en gratis företagarkurs via arbetsförmedlingen.

Peter är med i facket, eftersom det är mer eller mindre obligatoriskt. Avgiften ligger på 1 procent av bruttolönen, och är avdragsgill på skatten.

BARN

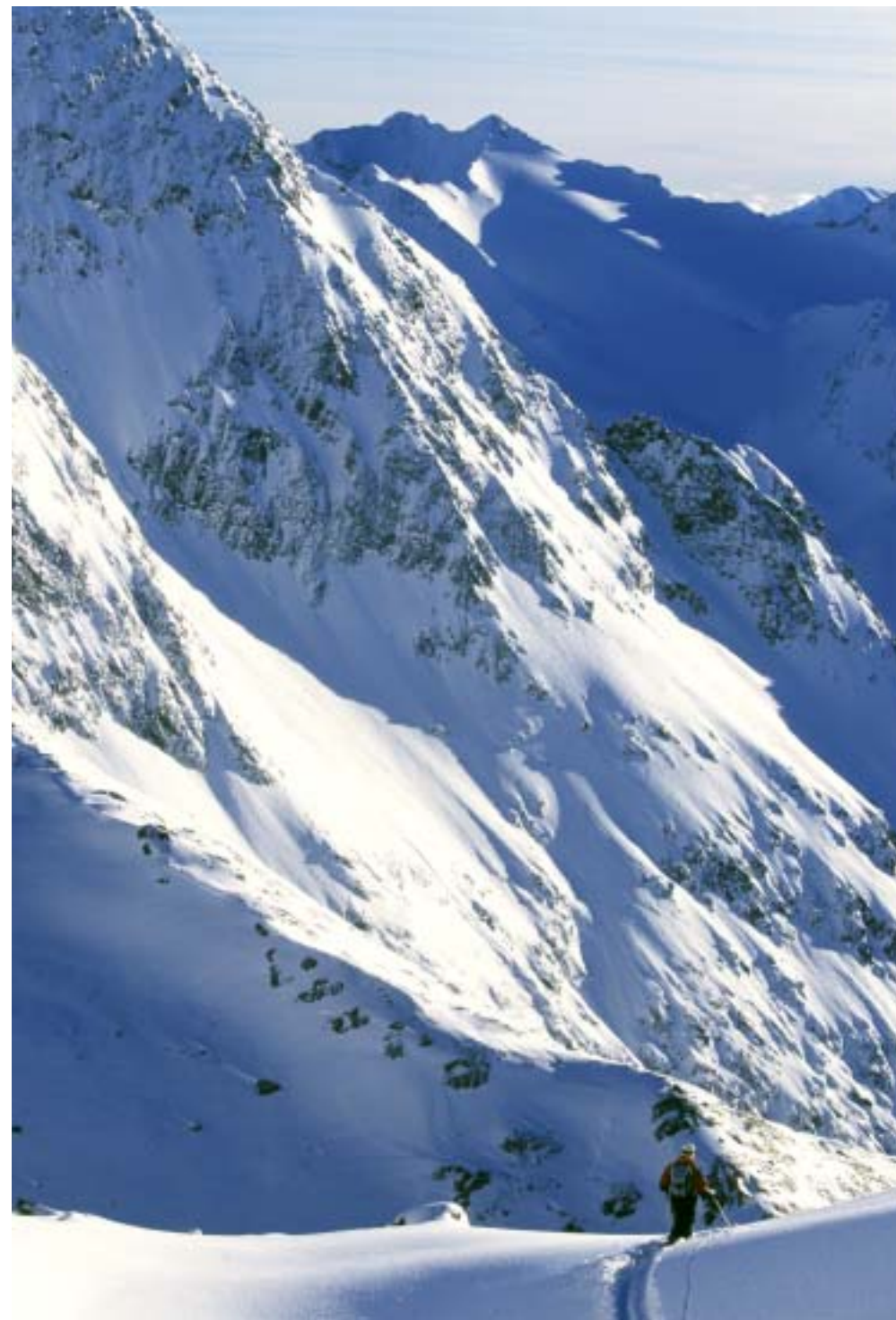
Familjen Thür får barnbidrag på cirka 3 000 kronor i månaden. Barnen i Österrike går bara i skolan på förmiddagen och eftersom Charlotte har arbetat från och till har Michael och Johannes haft olika sorters barnomsorg. När barnen var under tre år var de hos en privat dagmamma. Sedan började de på dagis. Sådana är offentliga och kostade då 630 kronor i månaden per barn. Men nu går de bara två eftermiddagar i veckan (fritids), vilket kostar 27 kronor per barn och dag. Maten i skolan kostar också 27 kronor i veckan per barn. Vad gäller barnpassning har familjen Thür haft stor hjälp av Peters föräldrar som ju är pensionärer och bor i samma hus.

Det finns bostadsbidrag i Österrike men familjen Thür har för låga boendekostnader för att vara berättigade till något sådant. Peter får dock 190 kronor i månaden i pendlingsbidrag, eftersom han har långt till jobbet.

Peter kan göra avdrag på skatten för vissa utlägg som är kopplade till arbetet och de får också göra avdrag för sin livförsäkring.

EURON

Både Charlotte och Peter är nöjda med euron, även om de fortfarande tänker i shilling då och då. Inte minst när de reser till Italien är det en fördel. De påpekar också att när man bor så nära gränsen till andra länder blir det lättare att jämföra priser.

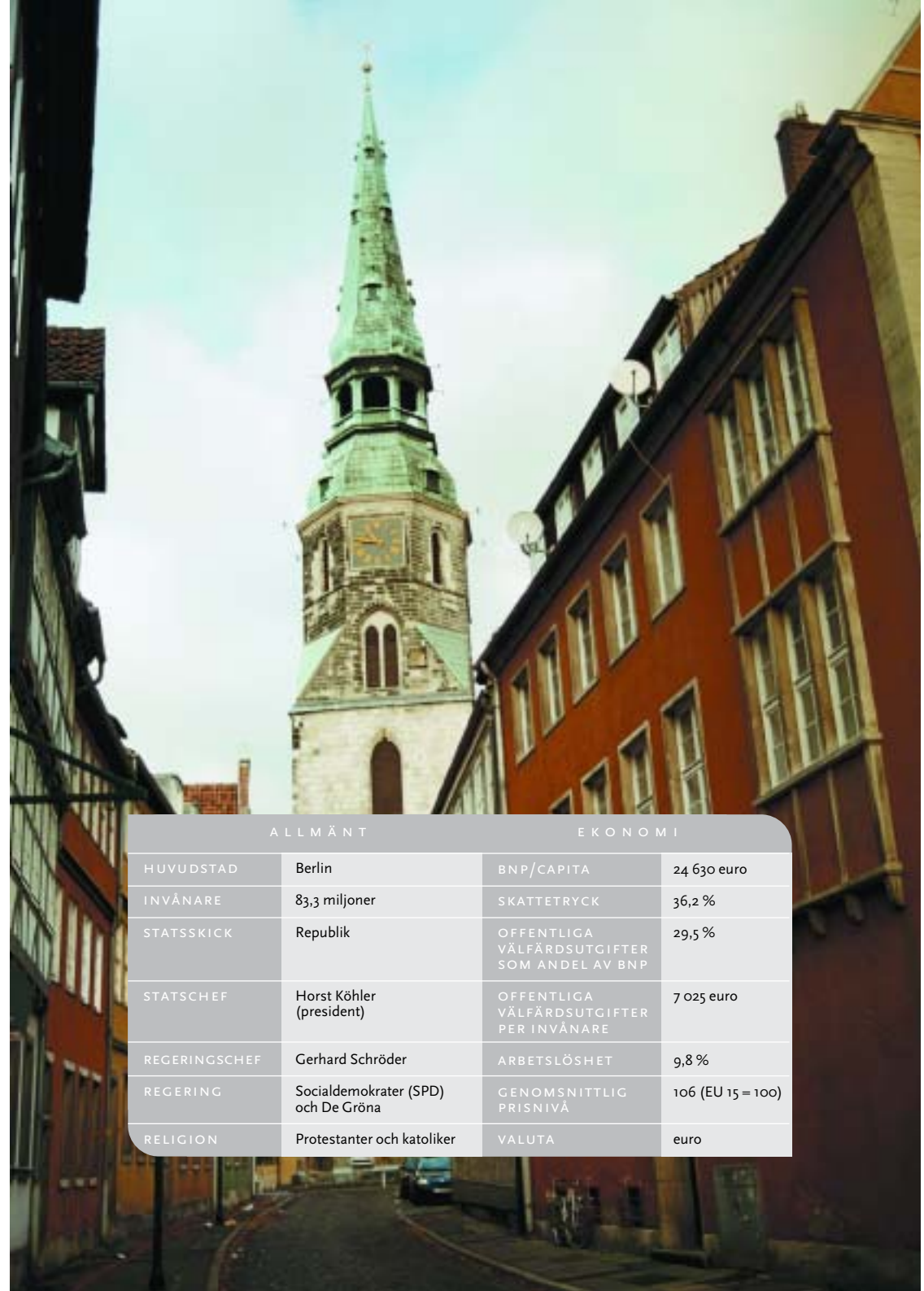
Tyskland

Tyskland har störst befolkning och den största ekonomin i EU. Landet var länge kontinentens ekonomiska motor, men har drabbats hårdare än andra EU-länder av den världsekonomiska nedgången. Detta på grund av strukturella problem med försämrade konkurrenskraft, arbetslöshet och budgetunderskott, vilket har spätt på av återföreningen med det forna Östtyskland som ägde rum 1990.

Politiskt har Tyskland karakteriserats av blockpolitik liknande den svenska, med den skillnaden att socialdemokratin varit mindre dominerande och regeringsskiftet vanligare samt att det dominerande borgerliga partiet, CDU (tillsammans med sitt bayerska systerparti CSU), varit mer konservativt och mindre marknadsorienterat än de svenska moderaterna.

Den offentliga välfärden i Tyskland är väl utbyggd med vissa mycket generösa förmåner. De offentliga välfärdsutgifterna per invånare är något lägre än i Sverige. Den stora skillnaden i förhållande till Sverige är att välfärden är mer kopplad till anställningen i Tyskland.

De senaste åren har Tyskland haft betydande ekonomiska problem med höga arbetslöshetstal och stora budgetunderskott. Förbundskansler Gerhard Schröder försöker därför i skrivande stund genomföra ett kraftigt omdebatterat reformprogram. Bland annat diskuteras förkortningar och sänkningar av olika arbetslöshetsstöd, ökning av egenavgifterna och privata försäkringar i sjukvården samt omräkning av pensionen och höjd pensionsålder. Det är svårt att bedöma om reformpaketet kommer att genomföras i sin helhet. Mot bakgrund av Tysklands ekonomiska och demografiska problem kan dock stora förändringar av omsorg och sjukvård förväntas, tillsammans med ökade inslag av egenfinansiering.

ALLMÄNT		EKONOMI	
HUVUDSTAD	Berlin	BNP/CAPITA	24 630 euro
INVÅNARE	83,3 miljoner	SKATTetryck	36,2 %
STATSSKICK	Republik	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	29,5 %
STATSCHEF	Horst Köhler (president)	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	7 025 euro
REGERINGSCHEF	Gerhard Schröder	ARBETSLÖSHET	9,8 %
REGERING	Socialdemokrater (SPD) och De Gröna	GENOMSNTLIG PRISNIVÅ	106 (EU 15 = 100)
RELIGION	Protestanter och katoliker	VALUTA	euro

Familjen Beckert

Peter och Ellen Beckert bor i Usingen, en liten stad fem mil utanför Frankfurt i mitten av Tyskland. De har en son på sex år, Robin. Peter ska snart fylla 30 medan Ellen är 32. Usingen ligger mycket vackert, omgivet av skog och kullar. Kontinentaleuropas blandning av historia och modernt välstånd är imponerande, med stora tyska bilar parkerade framför pittoreska hus i traditionell korsvirkesstil. Tysklands ekonomiska problem känns inte närvarande här.

ARBETAR 38,5 TIMMAR I VECKAN

Peter är motsvarande högskoleingenjör (alltså en nivå under civilingenjör) på en regional myndighet och håller på med byggnation och underhåll av offentliga fastigheter, främst skolor. Peter sköter mycket av regionens upphandling av de byggtjänster man behöver. Hans formella arbetstid är 38,5 timmar i veckan men i realiteten blir det cirka 44 timmar. Övertiden får han ta ut i lön men när skatten är betald blir det inte så mycket kvar, så han tar oftast ut komplädighet i stället.

Ellen arbetar halvtid som ritbiträde på ett av Tysklands största byggföretag, Hochtief. Ellen har ingen akademisk utbildning och inte heller någon formell examen för det yrket, utan har lärt sig det som lärling. Hon har en flexibel arbetsgivare som låter henne pröva olika arbetstider beroende på hur det går med barnet på dagis och om föräldrarna kan ställa upp med hämtning och barnpassning. Det stora problemet för Ellen är dock att arbetet ligger söder om Frankfurt, en timmes bilresa från Usingen. Tidigare låg kontoret i norra Frankfurt, mycket närmre deras hem.

Peter tjänar 24 800 kronor i månaden och får ut 17 200. Det mesta han betalar i skatt är inte inkomstskatt i traditionell mening, utan egenavgifter till olika socialförsäkringssystem. I motsats till Sverige finns det i Tyskland nämligen en tydlig koppling mellan avgifter till socialförsäkringarna och de ersättningar man får från dessa. Det framgår av Peters lönebesked varje månad hur mycket han har betalat till varje enskilt system, som exempelvis sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen.

Ellen tjänar 13 400 kronor i månaden och betalar 6 500 kronor i skatt och egenavgifter. Hon får alltså ut 6 900 kronor i månaden på sitt halvtidsjobb. Familjens disponibla inkomst, det vill säga det de har att leva på, är således omkring 24 100 kronor i månaden.

300 ÅR GAMMALT HUS

Familjen Beckert bor i en lägenhet i ett jättestort 300 år gammalt hus på tre våningar i Usingens centrum. Huset har tillhört Peters familj på mammans sida i flera generationer men är nu uppdelat i flera lägenheter. Förutom Peter med familj

bor hans moster också i huset, som dock håller på att byggas om i grunden. Som byggnadsingenjör är Peter djupt involverad i projektet, och visar med glädje och stolthet upp de nya VVS-ledningarna, det nya betonggolvet och de gamla bjälkarna man grävt fram. När det står klart kommer de att ha en toppmodern våning på drygt 100 kvadratmeter i ett mycket gammalt hus med bra läge. Det är inte utan att en del grannar och vänner är avundsjuka på familjen Beckert. Tack vare att huset ägs av Peters släkt betalar de ingen hyra, utan står i stället för stora delar av ombyggnadskostnaderna. Avgifterna för el, vatten och gas är ungefär 1 500 kronor i månaden.

Peter och Ellen behöver två bilar för att dels kunna hämta och lämna på dagis samt kunna ta sig till och från jobbet. De har därför en gammal Volkswagen Golf och en lite nyare BMW. De köpte båda begagnade, men Golfen börjar bli lite till åren så de sparar just nu till en ny. Peter är väldigt välorganiserad och verkar ha familjens ekonomi och framtid planerad i detalj. Han har aldrig köpt något på kredit och kommer att köpa även den nya bilen kontant.

Peter har 26 dagars semester om året. Ellen har färre dagar betald semester eftersom hon bara arbetar halvtid, men kan i praktiken ta ut lika många som Peter. Familjen åker en gång om året till Spanien på solsemester. Men i sommar ska de stanna hemma för att arbeta på huset. Förra sommaren var Peter också i Sverige och hälsade på en kompis tillsammans med kamrater från handbollslaget.

Peter och Ellen tycker att de har det ganska okej ekonomiskt. De är ju trots allt ganska unga, har ett barn och råd med både schysst boende, semestrar utomlands och två bilar, trots ganska blygsamma inkomster. De tycker dock att bensinpriset är för högt och är oroliga för vad som skulle hända om någon av dem förlorade jobbet. Men båda två tycker att de jobb de har är ganska trygga. Peter tycker också att renoveringen av huset åter upp mycket av deras inkomster. Och när de är klara med ombyggnationen ska de börja betala normal hyra, lägger Ellen till.

Peter drömmer om att få åka utomlands och arbeta med något stort byggprojekt, som att bygga ett hotell i Förenade Arabemiraten. Där tjänar man pengar och där

skiner solen varje dag. Ellen, vars föräldrar är från Tjeckien, funderar på möjligheterna att utnyttja sina språkkunskaper nu när Tjeckien är med i EU.

PENSIONSSPARAR TROTS SIN LÅGA ÅLDER

På lite längre sikt är det främst pensionen som är det stora problemet. Trots att Peters mamma, som är pensionerad lärare, får ut mer i pension än vad Peter får ut i lön, litar han inte på att den statliga pensionen kommer att räcka när de blir gamla. Om detta beror på det tyska pensionssystemet eller på att Peter är mycket mån om att ha ordning och reda på saker och ting är svårt att säga. Men det faktum att Tyskland har problem med både ekonomi, välfärdssystem och den demografiska utvecklingen pekar på att Peter har en poäng. I vilket fall som helst så sparar familjen Beckert nästan 3 000 kronor i månaden.

FULL LÖN FRÅN ARBETSGIVAREN I SEX VECKOR

När Peter och Ellen är sjuka får de full lön från arbetsgivaren i sex veckor. Därefter får de ersättning från sjukkassan på 70 procent av lönen. När Robin är sjuk brukar Ellen vara hemma och får då 70 procent av lönen från sjukkassan.

A-KASSAN FUNGERAR BRA, MEN DE HAR ALDRIG BEHÖVT ANVÄNDA DEN

Varken Peter eller Ellen har någonsin varit arbetslösa men de tycker systemet fungerar bra, med ersättning från a-kassan i två år varefter man får ett mindre stöd i ytterligare ett år. Lyckas man då fortfarande inte försörja sig får man motsvarande socialhjälp som är ytterligare lägre. Men systemet ska förändras i och med de reformer som Tyskland håller på att genomföra.

Varken Peter eller Ellen är med i facket.

DAGIS FÖR 1 500 KRONOR I MÅNADEN

Familjen Beckert får 1 400 kronor i månaden i barnbidrag. De får också göra avdrag från skatten för sitt barn. Robin går på dagis mellan halv åtta och två varje vardag, vilket kostar 1 500 kronor i månaden. Resten subventioneras av det offentliga.

PENSIONSSYSTEMET

Pensionsåldern i Tyskland är 65 år. Det finns ett statligt pensionssystem som administreras via försäkringskassan och ett tjänstepensionssystem som administreras av arbetsgivaren och arbetstagaren individuellt.

Den statliga pensionen fungerar så att pensionärer som arbetat minst 5 år får 40–45 procent av slutlönen upp till ett tak på 486 000 kronor. Det finns möjligheter att gå i pension både tidigare och senare än vid 65 om man så önskar. Män kan gå i pension vid 63 års ålder och kvinnor vid 60 utan att förlora någon pension. Man kan också välja att arbeta till 67 och får då 0,5 procent mer per månad man arbetar efter det man fyllt 65.

Till det kommer tjänstepensionen. Denna är inte obligatorisk och inte heller kollektivavtalsbunden. Men de flesta företag med fler än 1000 anställda har sådana planer, medan något färre av de mindre företagen har det. Tjänstepensionens utformning varierar men är vanligtvis så konstruerad att den fyller på en viss procentsats av lönen upp till taket för pensionen från försäkringskassan och en högre procent av lönen över taket. Det finns också premiebestämda planer som blir alltmer vanliga.

Det finns möjlighet att göra skatteavdrag för privat pensionssparande.

SJUKERSÄTTNING

Om man tjänar under 364 500 kronor per år är det obligatoriskt att vara medlem i en sjukkassa. De första sex veckorna av sjukfrånvaron betalar arbetsgivaren sjuklönen på 100 procent av inkomsten. Från och med den sjunde veckan betalar sjukkassan sjukpenning som uppgår till 70 procent av lönen i högst 78 veckor (18 månader), upp till ett tak på 364 500 kronor.

Anställda som tjänar mer än 364 500 kronor får välja mellan att vara med i en sjukkassa eller teckna en privat försäkring. Arbetsgivaren måste betala 50 procent av kostnaden oavsett vilket val den anställde gör.

När Robin föddes var Ellen hemma från arbetet i två år. Eftersom Peter fortfarande studerade då hade de det knapert. Men Ellen fick ungefär 2 500 kronor i månaden i föräldrapenning.

ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRING

Har man arbetat minst 360 dagar under den senaste treårsperioden, varav tio veckor under det senaste året, har man rätt till förmåner från arbetslöshetsförsäkringen. Ersättningen uppgår till 60 procent av lönen upp till ett tak på 486 000 kronor. Om man har barn är ersättningen 67 procent. Ersättningen utgår från första dagen och utbetalas mellan 87 och 832 dagar beroende på hur länge man omfattats av socialförsäkringen samt på hur gammal man är.

Personer som inte uppfyller villkoren för rätt till ersättning kan få ett bidrag som är inkomstprövat och som uppgår till 53 respektive 57 procent av lönen. Denna ersättning har ingen borte gräns.

BARNBIDRAG OCH OMSORG

Barnbidragen i Tyskland är höga. För de tre första barnen får man 1 400 kronor i månaden och för varje tillkommande barn får man 1 600 kronor i månaden.

När det gäller daghemsplatser har alla barn rätt till daghemsplats halva dagen från och med tre års ålder.

Familjen Geikler

Michael och Nicole Geikler bor tillsammans med sin 13 månader gamla dotter, Lenya, i Sandhofen utanför Mannheim i sydvästra Tyskland. Michael är 37 och Nicole 30 år gammal. Lenya har en egen hemsida på Internet som hon fick i ettårspresent av sin gudfader. Adressen till hemsidan är www.lenyageikler.de.

Michael, Nicole och Lenya har en trerummare på 80 kvadratmeter som ligger i en hyreslänga ett stenkast från den stora SCA-fabrik som dominerar orten. Men familjen är mitt i flyttaggen och ska snart installera sig i en större våning på 100 kvadratmeter i Sandhofens stadskärna. Den nya lägenheten är precis som de flesta husen i centrum äldre och mysigare än kvarteren precis kring fabriken.

SKATTERNA I TYSKLAND	
TOTALT SKATTETRYCK	36,4 %
INKOMSTSKATT OCH SOCIALA AVGIFTER	Mellan 20 och 48,5 %. För sambeskattade makar betalas ingen inkomstskatt alls på upp inkomster upp till 130 200 kronor om året. De sociala avgifterna är 20,65 % på inkomster upp till 364 500 kronor om året och 12,80 % på inkomster mellan 364 500 och 486 000.
ARBETSGIVARAVGIFT	Arbetsgivaravgiften är lika hög som den anställdes sociala avgifter ovan.
MOMS	16 %. 7 % på bland annat mat och trycksaker.
FÖRMÖGENHETSSKATT	Nej

4 000 I MÅNADEN FÖR 80 KVADRAT

Familjen Geikler betalar cirka 4 000 i månaden i hyra för lägenheten. Till det kommer el på omkring 750 kronor i månaden. Den nya lägenheten kommer dock att bli rejält mycket dyrare, med en hyra på cirka 7 200 kronor i månaden. Men det känns bra för Michael och Nicole att få en standardhöjning i boendet, inte minst nu när de har barn. Huset som den nya lägenheten ligger i ägs dessutom av en bekant till familjen, vilket gör affären enklare och tryggare.

ÖVER 32 000 I MÅNADEN FÖR EN SKIFTARBETARE

Michael arbetar som arbetsledare på SCA, som i Sandhofen tillverkar olika pappersprodukter. I Michaels lag gör man pappersnäsdukar. Han basar över ett lag på 16 personer som arbetar treskift, 38 timmar i veckan. Michael tjänar 32 250 kronor i månaden och betalar 12 000 i skatt och får således ut 20 250 kronor. Nicole arbetar två dagar i veckan (40 procent) som lånehandläggare på Dresdner Bank och tjänar 12 750 kronor i månaden. Hon betalar 2 700 kronor i skatt och får alltså ut 10 500. Familjen Geikler har således en disponibel inkomst på 30 750 kronor i månaden.

Michael är egentligen utbildad till låsmed men har arbetat på SCA sedan 1986, där han trivs bra. Han tycker om att de har flexibel arbetstid med toppar under

vintern när folk är förkylda och behöver pappersnäsdukar och mindre arbete under sommaren. När Michael arbetar övertid får han 52 procent ersättning men han brukar tar ut övertiden i ledighet i stället. Michael arbetar också fackligt på fabriken. Nicole är däremot inte med i facket.

Nicole gick först utbildning till "hotelfachfrau" men utbildade sig sedan till "bankfachfrau" på kvällstid. Det betyder att hon gått två olika praktiska utbildningar, som inte riktigt har någon motsvarighet i Sverige. Man skulle väl kunna jämföra det med de gamla yrkesinriktade gymnasieutbildningarna, kombinerat med lärlingsutbildning.

Familjen Geikler har en Opel Zafira, en liten tysk familjebuss som de importerade begagnad från Frankrike (sic!). Michael är mycket nöjd med bilen, som var mindre än ett år gammal när han köpte den. De tog ett lån på Nicoles bank för att finansiera köpet.

32 DAGARS SEMESTER OM ÅRET

Michael och Nicole åker ofta på semester. Tidigare åkte de skidor i alperna flera gånger om året, i Österrike eller i italienska Sydtyrolen. Men det är svårare nu när barnet är så litet. Till sommaren, när allt bestyr med flytten är överstökad, ska de åka till en nöjespark i Holland. En gång om året åker Michael också till Frankrike där han hyr en husbåt i en vecka tillsammans med ett gäng kamrater. Michael har 32 dagars semester om året, medan Nicole bara har 12 dagar om året. Men eftersom hon bara arbetar två dagar i veckan motsvarar det 30 dagar för en heltidstjänst.

I samband med att Lenya kom till världen var Nicole ledig tre månader före födseln och ett halvår efter. Sedan i mars arbetar hon som sagt deltid. I fyra månader fick Nicole 100 procent av lönen i ersättning och sedan 2 750 kronor. Eftersom hon numera arbetar får hon ingen föräldrapenning. Michael var också hemma från arbetet fem veckor vid födseln. Han hade då en dags betald ledighet och ersättning på 660 kronor om dagen de andra dagarna.

FÖRÄLDRAFÖRSÄKRING

Nyblivna föräldrar kan stanna hemma från arbetet i upp till tre år. Man får 100 procent av lönen i 14 veckor. Därefter får man en fast och inkomstprövad ersättning på 2 800 kronor i månaden de sex första månaderna som därefter sjunker successivt. Det tredje året får man ingen ersättning alls.

SJUKVÅRDSKOSTNADER

I Tyskland är det obligatoriskt att vara med i en sjukkassa, till vilken man betalar en avgift varje månad. Denna dras direkt från lönen. Sjukförsäkringen ersätter även utlägg för sjukhusvård, läkemedel och läkarbesök. Patienterna är dock numera tvungna att betala en egenavgift på 90 kronor i månaden. Tandvård ersätts till 60 procent, förutom tandoperationer som ersätts till fullo.

Michael och Nicole får precis som familjen Beckert ovan 1 400 kronor i månaden i barnbidrag. När man har barn hamnar man dessutom i förmånligare skattegrupp och betalar mindre i skatt än man skulle göra med samma inkomst utan barn. Lenya är ännu för ung för att vara på dagis utan passas av Nicoles pappa och Michaels svägerska de dagar Nicole arbetar. Men det finns gott om platser på de dagis som finns på orten.

Familjen Geikler känner en del osäkerhet ekonomiskt, inte minst på lite längre sikt. Som i så många andra fall är det arbetslösheten och huruvida den offentliga pensionen ska räcka till som oroar. Som en illustration av detta berättar de om Nicoles föräldrar som har fått känna på den tuffa ekonomiska utvecklingen i Tyskland. Mamman är hemmafru och pappan är arbetslös. Men de klarar sig på de bidrag de får, utan att ha det allt för fett.

LÄGGER UNDAN MYCKET PENGAR

Mot denna bakgrund är det inte så konstigt att Michael och Nicole sparar rejält med pengar. Michael har investerat i fastigheter. Han har köpt en andel i ett lägenhetshotell, som han betalar av samtidigt som han får in en del av hyresintäkterna. Efter 20 års inbetalningar är lägenheten hans. Då kan familjen antingen flytta in där, hyra ut den eller sälja den. Det blir välkomna extra inkomster om åtta år då lägenheten är helt betald. Michael tjänar dessutom redan nu på investeringen

eftersom han kan dra av de avbetalningar han gör på lägenheten från skatten. Förutom lägenheten sparar Michael 360 kronor i månaden i en pensionsförsäkring. Han betalar också extra till företagets pensionsplan. Dessutom lägger familjen undan pengar till Lenyas utbildning.

Vid intervjutillfället hade Nicole precis brutit armen. Michael och Nicole är nöjda med den vård de fått, både denna gång och generellt. De tycker dock att det är för dyrt. När man nyttjar sjukvården får man betala 90 kronor i månaden i en egenavgift. Resten bekostas av det offentliga. Familjen Geikler går till tandläkaren två gånger om året och betalar då endast en liten summa i avgift.

Danmark

Danmark är det tredje rikaste landet i EU, med framgångsrikt jordbruk och livsmedelsindustri samt omfattande småföretagande. En avreglering av arbetsmarknaden har varit starkt bidragande till välståndet och har också fått ner arbetslösheten.

Politiskt liknar Danmark Sverige med blockpolitik och borgerliga och socialdemokratiska regeringar. Socialdemokraterna är dock inte lika dominerande som i Sverige och det finns fler småpartier. Högerpopulistiska Danske Folkeparti har fått mycket uppmärksamhet, och den nuvarande regeringen är beroende av dess stöd för att få igenom sin politik i Folketinget. Noteras bör också att danska LO nyligen beslutat att klippa de formella banden med det socialdemokratiska partiet.

Den offentliga välfärden i Danmark är väl utbyggd och de offentliga välfärdsutgifterna per invånare är högst av de sju länder vi jämfört.

ALLMÄNT		EKONOMI	
HUVUDSTAD	Köpenhamn	BNP/CAPITA	27 340 euro
INVÅNARE	5,4 miljoner	SKATTETRYCK	49,0 %
STATSSKICK	Monarki	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER SOM ANDEL AV BNP	28,8 %
STATSCHEF	Drottning Margrethe II	OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER INVÅNARE	7 754 euro
REGERINGSCHEF	Anders Fogh Rasmussen	ARBETSLÖSHET	5,1 %
REGERING	Liberaler (Venstre) och Konservativa	GENOMSNITTLIG PRISNIVÅ	119 (EU 15 = 100)
RELIGION	Protestanter	VALUTA	krone

Familjen Bigler-Bindslev Christensen

Michael Bigler och Pil Elisa Bindslev Christensen bor tillsammans i Lyngby kommun strax utanför Köpenhamn. Deras hyreslägenhet på 60 kvadratmeter från 1940-talet har vackra trägolv och är inredd med mörka möbler med en viss orientalsk touch. Stereon och tv:n intar en central plats i vardagsrummet. Att titta på film och lyssna på musik är också Michaels och Elisás största intresse.

* Alla krontal som anges i kapitlet om Danmark är svenska kronor omvandlade från danska kronor enligt valutaomvandlaren på www.forex.se, enligt kursen från den 26:e januari 2004, 1 SEK=0,8033 DKK.

Michael är 26 år gammal och arbetar på en brandstation. Han är både rökdykare och bilmekaniker och när det inte är några larm lagar och underhåller han brandbilar och ambulanser i stället. Sin brandmannautbildning fick Michael dels på brandstationen och dels på en brandmanskola i Århus. Totalt tog utbildning och praktik ett år. Bilmekaniker blev Michael under fyra år på en Opelverkstad i Lyngby efter tio år i grundskolan.

Efter bilmekanikerutbildningen hade Michael, trots goda betyg, svårt att hitta jobb. Han var arbetslös i åtta månader, men eftersom han var under 25 år och inte hade kvalificerat sig för ersättning från a-kassan fick han endast 4 800 kronor i månaden. På den tiden bodde han hemma hos sina föräldrar så det gick bra ändå.

Michael har nu jobbat på brandkåren i ett år och han trivs ganska bra. Det händer mycket och arbetet är spännande. Han arbetar heltid och endast dagtid vilket innebär 7,5 timme per dag. Michael tjänar knappt 290 000 kronor om året och betalar drygt 72 000 kronor om året i skatt samt knappt 32 000 i sociala avgifter. Han får alltså ut 186 000 om året, eller omkring 15 500 kronor i månaden.

ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark är uppdelad i två system, dels ersättning vid arbetslöshet, dels "efterlön" till äldre. Medlem i a-kassa får ersättning motsvarande 90 procent av lönen upp till ett tak på 3 750 kronor i veckan. Arbetsgivaren sköter inbetalningen och a-kassan utbetalningen.

Äldre personer har rätt till frivillig förtidspension eller efterlön som det också kallas. Då får man ersättning motsvarande a-kassa i 2,5 år och sedan en mindre del av den summan tills man går i ålderspension.

Det finns också socialbidrag som liknar det svenska systemet.

SJUKERSÄTTNING

Sjukpenningen uppgår till 90 procent av lönen, upp till ett tak på 3 750 kronor per vecka i upp till ett år. Arbetsgivaren står för kostnaden de två första veckorna. Sedan tar det offentliga över. För tjänstemän fyller arbetsgivaren vanligen på till 100 procent av lönen. Ersättningen utgår från första dagen, det vill säga det finns ingen karenstdag.

SKATTERNA I DANMARK	
TOTALT SKATTETRYCK	49,4 %
INKOMSTSKATT OCH SOCIALA AVGIFTER	Från 32 till 59 %. För normala inkomster ligger nivån kring 44 %. På inkomster upp till 42 900 kronor betalas ingen skatt. De sociala avgifterna ligger på 8 %. 22,25 % för tjänstemän och 23,40 % för arbetare upp till 424 000 kronor.
ARBETSGIVARAVGIFT	Avskaffad, vilket förklarar den höga inkomstskatten. De flesta företag betalar dock in pensionsavgifter på 16 % av lönesumman.
MOMS	25 %
FÖRMÖGENHETSSKATT	Nej

Michaels sambo Elisa Bindslev Christensen kommer från Odense på Fyn och har bott två år i Sverige. Hon har precis avslutat gymnasiet och kompletterar sin utbildning med kemi på ett vuxenutbildningscenter (motsvarande komvux) för att kunna läsa till läkare på universitetet. Hon kommer då att få både studielån och studiebidrag. Nu arbetar hon dock för Lyngby kommun som hemvårdare för att finansiera sina studier. Innan hon började där gick Elisa på motsvarande socialbidrag och fick då 4 900 kronor i månaden. Hon bodde då hemma hos sina föräldrar.

På sitt nuvarande arbete tjänar Elisa ungefär 120 kronor i timmen. Med 30 timmars arbete i veckan ger det en månadslön på 14 400 kronor som hon betalar 40 procent skatt på. Elisa får således ut drygt 8 600 i månaden.

ÖVER 24 000 KRONOR I MÅNADEN UT – VARAV ENDAST EN FEMTEDEL GÅR TILL HYRAN

Sammanlagt har familjen alltså 24 100 kronor i månaden att röra sig med. Men en hyra på 5 600 kronor blir det en bra slant över varje månad. Mindre än en femtedel av lönen går till bostaden.

Michael och Elisa har inte bott ihop så länge men de har hunnit med att åka till Stockholms skärgård på semester. Michael har 24 dagars semester per år och de håller på och sparar pengar för en resa till en mer exotisk plats.

Annars lägger familjen Bigler-Bindslev Christensen inte undan så mycket pengar utan lever mest ur hand i mun. Att oroa sig för ekonomin är inget som ligger för dem utan de tycker de har det ganska bra. Det enda orosmolnet verkar vara pensionen, även om den ligger långt in i framtiden. Michael är osäker på hur mycket han kommer att få i pension men tror att den kommer att komma såväl från det offentliga som från arbetsgivaren och eget sparande. Michael och Elisa har ingen bil utan åker kollektivt eller cyklar från och till jobbet. Dessutom kan de låna en bil av Michaels föräldrar som bor alldeles i närheten.

FULL SJUKLÖN FRÅN FÖRSTA DAGEN

När Michael är sjuk och hemma från jobbet får han full lön av arbetsgivaren från första dagen. Det är han mycket nöjd med eftersom han varit sjuk några gånger. Sjukvård är dessutom gratis medan ett tandläkarbesök kostar knappt 270 kronor.

Familjen Kristensen

Ole Olsgaard Kristensen bor tillsammans med sin fru, Bente Sommer Kristensen, och sina två söner, Jakob, 5, och Mikkel, 8, i Stenløse ett par mil utanför Köpenhamn. Ole arbetar som meteorolog på danska motsvarigheten till SMHI. Han är även vice ordförande i fackförbundet Trafikförbundet och har därför ett stort intresse av välfärdsfrågor.

TJÄNAR 800 000 TILLSAMMANS

Ole tjänar 490 000 kronor om året, omkring 41 000 i månaden. På det betalar han 18 000 i skatt och sociala avgifter och får alltså ut 24 000 kronor i månaden. I denna summa ingår också extra ersättning för det fackliga arbete som Ole utför i fackförbundet Trafikförbundet, som organiserar bland andra meteorologer och flygledare. På det lägger han 10–15 timmar per vecka, utanför arbetstiden. Oles normala arbetstid är 37 timmar i veckan men han arbetar oftast övertid ett par timmar i veckan, för vilket han får ersättning. Han arbetar ibland på kvällen och på natten och kompenseras då med extra ledighet.

Bente arbetar 32 timmar i veckan som radiograf (motsvarande röntgensjuksköterska) och tjänar 297 000 kronor. Hon betalar 103 000 i skatt och sociala avgifter och får ut 194 000 eller drygt 16 000 kronor i månaden.

Förutom inkomstskatt betalar familjen fastighetsskatt på 32 700 kronor om året eller 3 100 i månaden. Ole och Bente har alltså omkring 37 000 kronor i månaden att röra sig med (disponibel inkomst).

Ole och Bente får göra avdrag från skatten för medlemsavgiften till facket samt för resor från och till arbetet.

STOR VILLA FÖR 20 PROCENT AV NETTOINKOMSTEN

Familjen Olsgaard Kristensen bor i en villa på 160 kvadratmeter. De lånade drygt 1,3 miljoner kronor när de köpte huset och betalar fortfarande av på lånet. Ränte- och amorteringskostnaderna uppgår till 20 procent av familjens nettoinkomst. Dessutom har de räkningar på cirka 2 700 i månaden för el, värme, vatten och avlopp etcetera. I Danmark får man dra av 32 procent av räntekostnaderna för bostaden från skatten.

Ole och Bente har en 16 år gammal Ford som de tog ett kort lån till vid köpet men som de nu betalat av. De har inga dyra fritidssysselsättningar eller hobbies men sparar pengar för att kunna köpa en ny bil samt för att kunna renovera huset.

Både Ole och Bente har sex veckors semester om året. De håller sig vanligtvis inom Danmarks gränser, fixar med huset och hälsar på släkt och vänner. Ole och Bente försöker också hyra en sommarstuga en vecka om året. Till sommaren funderar de dock på att antingen hälsa på vänner i Norge eller ta en resa till Turkiet.

Familjen är tillfreds med sin ekonomiska situation. Både Ole och Bente är verkamma inom yrken där det inte finns någon arbetslöshet i Danmark och de menar båda att de har en god social trygghet, vad gäller både sjukdom och död. Om Ole skulle bli arbetslös skulle han få omkring 16 600 kronor i a-kassa i upp till 4 år.

OLES FÖRÄLDRAR KLARAR SIG GOTT

Oles far, 79 år gammal, fick år 2002 omkring 93 000 kronor i folkpension, medan Oles mor, som är 69 fick 89 600. Till det kommer subventioner på 85 procent av kostnaderna för läkemedel samt bostadstillägg på 12 000 kronor om året. Utöver detta får de efter ansökan en mängd tillägg för vissa utgifter såsom värme etcetera, vilket gör att de klarar sig bra, även om de inte lever i överflöd.

Själv tror Ole att han kommer att få ut mellan 60 och 70 procent av sin nuvarande lön i pension och att den kommer att bestå av en blandning av offentlig och avtalsbaserad pension kombinerat med privat sparande. Hans arbetsgivare betalar enligt kollektivavtal motsvarande 18 procent av lönen i en pensionsinbetalning. Privat pensionssparande upp till 48 500 kronor per år är avdragsgillt i Danmark.

Oles föräldrar är ännu inte så gamla att de är i behov av äldreomsorg, men hans mormor, som fortfarande är i livet, bor på ett sjukhem. Ole tycker att standarden där är god men att det finns för lite personal. Kommunen står för huvuddelen av kostnaden men Oles mormor får själv betala en del av sin pension för mat och husrum.

FULL LÖN FRÅN FÖRSTA DAGEN VID SJUKDOM

När Ole är sjuk och inte kan arbeta betalar arbetsgivaren full lön från första dagen. Samma sak gäller om barnen blir sjuka. Skulle deras sjukdom vara en längre tid kan han alltid hitta en lösning tillsammans med arbetsgivaren.

PENSIONSSYSTEMET

Den normala pensionsåldern i Danmark sänks i år (2004) från 67 till 65 år. Det finns tre pensionssystem: folkpension (grundpension), tilläggspension (ATP) samt tjänstepension.

Grundpensionen gäller alla som är bosatta i Danmark och uppgår till högst 65 700 kronor om året, om man varit bosatt i Danmark i minst 40 år. Ersättningen är behovsprövad. Tillägg betalas till pensionstagare med låga inkomster.

Tilläggspensionen ATP omfattar alla löntagare. Pensionen baseras på de inbetalningar som gjorts under arbetsåren, deras omfattning och tidpunkt samt hur dessa insättningar förräntats. Arbetstagaren står för en tredjedel av inbetalningen och arbetsgivaren för två tredjedelar.

Utöver dessa två system finns det ett särskilt obligatoriskt pensionssparande som betalas ut under tio år efter pensionen. Personer med låga inkomster och höga hälsorelaterade utgifter kan också få ett hälsotillägg.

Den relativt låga ersättningsnivån har gjort att det finns ett omfattande system av tjänstepensioner. Dessa system varierar, varför det är svårt att ge någon enhetlig bild av hur mycket man får i pension. Trots att socialförsäkringens pensioner är relativt låga är privat pensionssparande mindre vanligt i Danmark än i övriga Västeuropa.

SJUKVÅRD

Alla personer som är bosatta i Danmark har rätt till fri behandling på de offentliga sjukhusen. När man söker läkarhjälp blir man tilldelad en läkare som då är gratis. Vill man gå till en annan läkare får man betala mellanskillnaden själv.

Tandläkarbesök, kiropraktor och sjukgymnastik ersätts delvis av försäkringskassan. Vissa läkemedel ersätts till mellan 50 procent och 75 procent.

BARNOMSORG OCH BARNBIDRAG

Alla barn garanteras en plats på dagis i Danmark. Föräldrarna får betala upp till en tredjedel av kostnaden, men oftast mindre.

Barnbidragen i Danmark varierar beroende på barnens ålder. När barnet är mellan 0 och 2 år är bidraget motsvarande 1 280 kronor per månad, 3–6 år är bidraget 1 161 kronor och 7–17 år 913 kronor.

FÖRÄLDRALEDIGHET

Föräldraledigheten är 24 veckor + 2 extra veckor som endast fadern kan ta ut. Under denna period får föräldrarna arbetslöshetsersättning. De flesta får dock full lön via kollektivavtal. Därefter kan föräldrarna ta ytterligare upp till 52 veckors ledighet, med en ersättning som uppgår till 60 procent av den högsta arbetslöshetsersättningen.

Ole och Bente är generellt sett nöjda med den sjukvård de har att tillgå och har inga privata sjukförsäkringar. Ole har flera gånger varit inlagd på sjukhus och betalade då ingenting för det. Familjen går till tandläkaren två gånger om året för undersökning. Det offentliga står för 60 procent av kostnaderna och Ole och Bente betalar därför bara 200 kronor per besök. Barnens sjuk- och tandvård är gratis.

HUR GÖR MAN MED BARNEN?

Oles och Bentes yngste son, Jakob, går på dagis medan den äldste, Mikkel, går på fritids. Det kostar familjen sammanlagt omkring 2 400 kronor i månaden. Dagiset subventioneras till cirka 70 procent av kommunen, och fritids till 65 procent. Familjen Olsgaard Kristensen får barnbidrag på cirka 2000 kronor i månaden.

När Mikkel och Jakob var nyfödda var Bente hemma ett år per barn. Hon fick då 70 respektive 80 procent av sin lön i ersättning.

Vad säger statistiken?

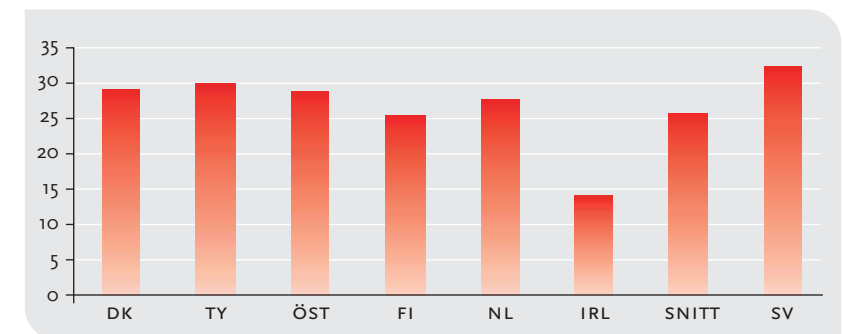
Vi har nu fått en bild av tolv familjers liv samt en kort genomgång av välfärds- och skattesystemen i sex andra västeuropeiska länder. Människor av kött och blod i alla åra, men vad säger statistiken om den offentliga välfärden i Sverige och i dessa länder?

VÄLFÄRDSAMBITIONER

Vilken omfattning välfärden har i ett land bestäms av i huvudsak två faktorer: ambition och förmåga. Ambitionen kan man mäta genom att se hur mycket av ett samhälles totala resurser som används till offentlig välfärd, det vill säga hur stor del av bruttonationalprodukten (BNP) som går till det ändamålet. Det är resultatet av politiska prioriteringar.

FIGUR 1

VÄLFÄRDSAMBITIONER, UTGIFTER SOM ANDEL AV BNP (%), 2000

KÄLLA: Eurostat

Som framgår av Figur 1 ligger Sverige som väntat högst när det gäller välfärdsutgifter som andel av BNP, 6,7 procentenheter högre än genomsnittet för de andra länderna. Vi använder alltså en större del av våra resurser till välfärd än de andra länderna. Men några av de andra länderna ligger inte så långt efter. Tyskland, Danmark och Österrike lägger mellan knappt tre och fyra procentenheter mindre av BNP på välfärd än Sverige, medan Nederländerna och Finland ligger mellan fem och sju procentenheter lägre.

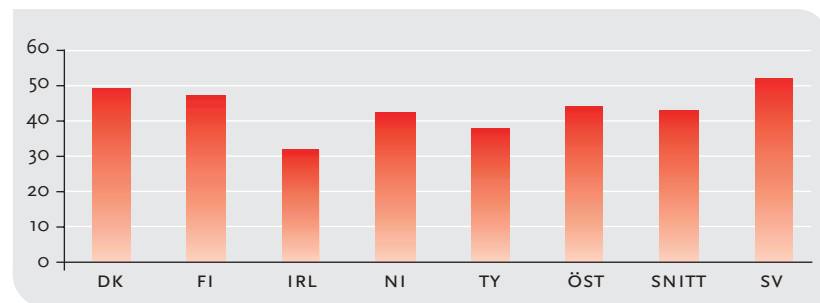
VÄLFÄRDSFÖRMÅGA

Som påpekats ovan är det inte bara ambitionen, det vill säga andelen av BNP, som avgör vilken omfattning välfärden får. Än viktigare är förmågan, det vill säga hur mycket resurser som finns till förfogande. Ju större mängd totala resurser, desto mer pengar finns det till välfärd, allt annat lika. Ett land med låg skatt och stark ekonomi kan lägga större resurser på välfärd än ett land med hög skatt och svag ekonomi.

Därför är det intressant att se hur mycket resurser ett land lägger på välfärd, i pengar i stället för i procent. Länderna vi jämför har olika stora befolkningar och det vi är intresserade av vilken välfärd varje invånare åtnjuter. Därför är det bäst att jämföra välfärdsutgifter per capita.

FIGUR 2

SKATTEINTÄKTERNA SOM ANDEL AV BNP (SKATTETRYCK), 2000 (%)

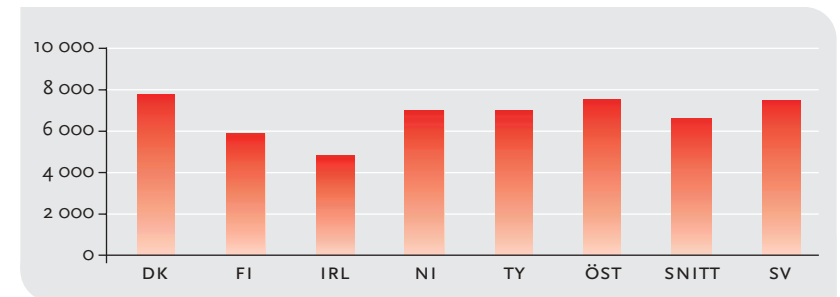

KÄLLA: OECD

2000 hade Sverige ett skattetryck på 50,8 procent av BNP. Det vill säga resurserna för stat, kommun och landsting motsvarade mer än hälften av de värden som skapades i landet. Genomsnittet för de andra länderna var 41,6 procent. För var femte krona som tas in i skatt i jämförelseländerna, debiterar Sverige en extra krona.

FIGUR 3

OFFENTLIGA VÄLFÄRDSUTGIFTER PER ÅR OCH INVÅNARE, 2000 (EURO)

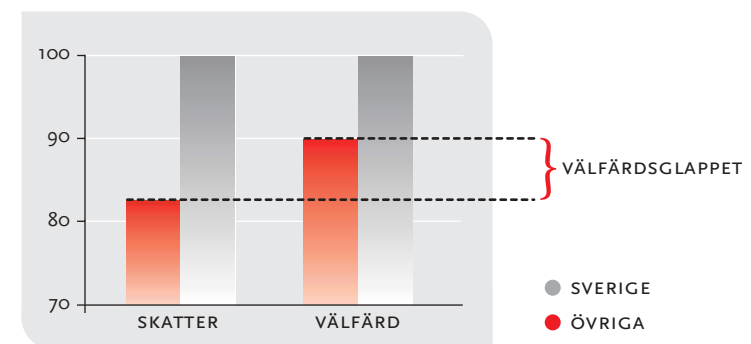

KÄLLA: OECD

FIGUR 4

DET SVENSKA VÄLFÄRDSGLAPPET, 2000 (%)

(jämförda länders skattetryck och välfärd som andel av Sveriges)

Däremot kan Sverige inte på något sätt anses vara unikt när det gäller välfärdsutgifter per invånare. Även om vi ligger något över genomsnittet sticker vi inte ut.

Både Österrike och Danmark ligger över Sverige medan Nederländerna och Tyskland bara ligger något lägre. För var tionde krona som läggs på välfärd i jämförelseländerna spenderar Sverige en extra. Vårt skatteövertag är dubbelt så stort som vårt välfärdsövertag.

Ett glapp har uppstått mellan skattetrycket och välfärden i Sverige i förhållande till andra länder. Det beror på att övriga länder har haft en mer positiv ekonomisk utveckling och därmed är rikare än Sverige. För välfärden är den ekonomiska tillväxten viktigare än ett högt skattetryck.

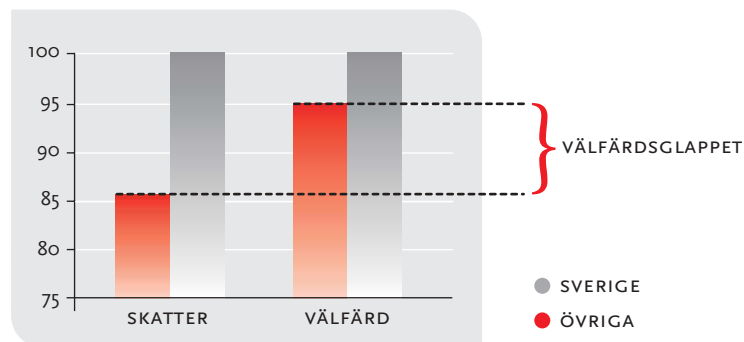
Som synes sticker Irland ut från övriga länder, både vad gäller skattetryck och välfärd. Om man bortser från Irland blir det svenska välfärdsglappet ännu tydligare.

Danmark, Finland, Nederländerna, Tyskland och Österrike hade år 2000 i genomsnitt 86 procent av det svenska skattetrycket men hela 95 procent av välfärden. Trots att vi hade mycket högre skatter än i de andra länderna hade de nästan lika mycket resurser till sin välfärd. Det råder ett välfärdsglapp mellan Sverige och de andra länderna.

FIGUR 5

DET SVENSKA VÄLFÄRDSGLAPPET (2), 2000 (%)

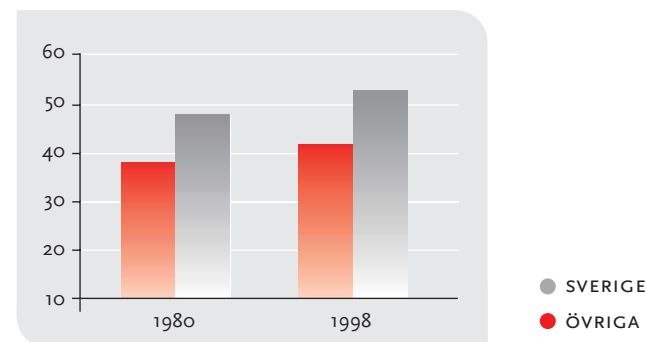
(jämförda länders skatt och välfärd som andel av Sveriges, Irland undantaget)

Om man ser på utvecklingen över en längre period blir det tydligt hur den låga tillväxten gröpt ur välfärden i Sverige, i förhållande till de jämförda länderna. Trots att vi redan hade ett rejält ”skatteförspång” 1980, höjde Sverige skatterna något mer än de andra länderna fram till 1998.

FIGUR 6

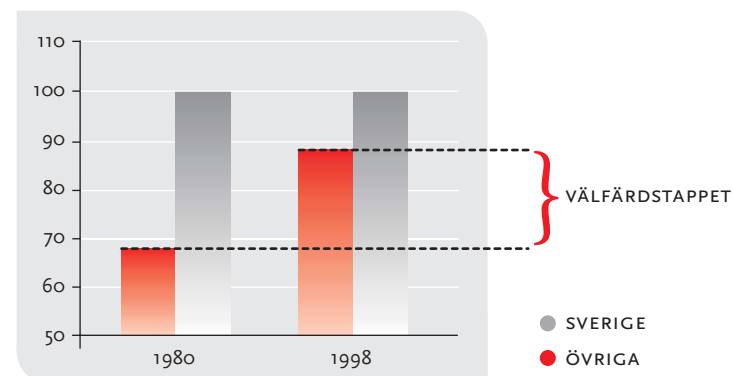
SKATTEINTÄKTERNAS ANDEL AV BNP (%)

FIGUR 7

DET SVENSKA VÄLFÄRDSTAPPET 1980–1998

(de jämförda ländernas välfärdsutgifter som andel av Sveriges (%))

1980 hade Sverige hela 47 procent mer resurser till välfärd än de jämförda länderna, mot bara 13 procent mer 1998. De andra länderna hade närmat sig med stormsteg.

På 18 år hade en stor del av Sveriges välfärdsförspåring ätit upp trots att vi utökat vårt ”skatteförspåring”. Vår välfärd hade helt enkelt blivit relativt sämre på grund av att vår ekonomi vuxit långsammare än de andra ländernas. 1980 hade Sverige högst BNP per capita bland de 7 jämförda länderna medan vi 1998 låg näst sist (senast tillgängliga år 2001 ligger Sverige sist). Sverige är inne i en neråtgående trend med en välfärd som allt mer gröps ur i förhållande till andra länder. Denna trend måste brytas för att säkra basen för välfärden.

AVSLUTANDE KOMMENTARER

Vår resa till de tolv familjerna i de sex länderna har visat att människor i andra europeiska länder åtnjuter ett minst lika högt välstånd och en offentlig välfärd väl i klass med den svenska. Visserligen finns det variationer mellan länderna men bilden är ändå att det råder en viss grad av konvergens, det vill säga att ländernas välfärdssystem liknar varandra ganska mycket. På vissa områden, till exempel när det gäller föräldraledighet, är det svenska systemet mer generöst. På andra områden, exempelvis sjuk- och tandvård, är det svenska systemet mindre generöst. Sammantaget är det dock tydligt att Sverige inte på något sätt är unikt när det gäller att erbjuda invånarna social trygghet, trots det unikt höga skattetrycket.

Statistiken ger oss mer kött på benen. Sverige lägger en något större andel av sin BNP på välfärd än vad de andra länderna gör. Vi får dock inte ut så mycket välfärd i resurser. Trots att de andra länderna endast har 82 procent av vårt skattetryck har de 90 procent av vår välfärd (med Irland undantaget har de 95 procent). Vårt skatteövertag är dubbelt så stort som vårt välfärdsövertag.

Det stora glappet mellan våra höga skatter och det vi får för dem förklaras främst av att Sverige har en lägre BNP per capita än de andra länderna. Vi har helt enkelt inte råd med mer välfärd, trots våra höga ambitioner, eftersom vi haft lägre ekonomisk tillväxt än de andra länderna.

En annan aspekt att ta med i beräkningen av hur mycket vi får ut i offentlig välfärd är vad den offentliga sektorn egentligen lyckas producera med de resurser som finns tillgängliga. En undersökning har visat att vi tillsammans med Belgien har näst sämst effektivitet i hela EU, bara Italien är sämre. Det tyder på att siffrorna ovan om mängden resurser till offentlig välfärd överskattar välfärdens kvalitet i Sverige.

En jämförelse över tid gör Sveriges välfärdstapp tydligt. 1980 hade Sverige 47 procent mer pengar per person till välfärd än de andra länderna, mot 13 procent mer 1998. Trots att Sverige under tiden utökade sitt ”skatteförspåring” hade det mesta av vårt ”välfärdsförspåring” ätit upp av vår stagnerande ekonomi.

Höga skatter är alltså ingen garanti för en god välfärd. För att i längden upprätthålla välfärden är det viktigare att fokusera på en god ekonomisk tillväxt än på höga skatter. Skatteintäkter är en funktion av både skattenivåer och skattebasen. Det spelar ingen roll hur höga skattenivåer ett land har, om det som beskattas inte växer. Då gröps välfärden ur.

I Sverige har vi allt för länge stirrat oss blinda på hur höga skatter vi måste ha för att finansiera välfärden, och allt för lite på varifrån resurser till välfärden ska tas. Det finns belägg i ekonomisk forskning för att höga skatter har en skadlig påverkan på den ekonomiska tillväxten. På längre sikt finns det helt enkelt inget samband mellan en god utveckling för välfärden och ett högt skattetryck. Snarare tvärt om. Höga skatter är ett hot mot välfärden, inte en garant för den.

Sverige lever fortfarande på den höga tillväxt vi hade fram till 1970-talet. Men tiden rinner ifrån oss. Om vi verkligen värnar om välfärden, och vill att den ska fortsätta vara åtminstone lika bra som i andra västeuropeiska industriländer, måste vi sänka skatterna, med fokus på de mest tillväxthämmande. Sänkta skadliga skatter räddar välfärden.

Tabeller över skatter och välfärdsförmåner i länderna

SKATTER

SKATT/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
SKATTETRYCK, %	53,2	45,9	39,3	28	44,1	36,2	49

PENSIONER

PENSIONER/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
GARANTIPENSION 1000 SEK/MÅNAD	6,1–6,9	3,7–4,4	–	5,6	–	–	5,5
OFF. TJÄNSTEPENS. % AV SLUTLÖN	Premie- baserad 50–60	Upp till 60	Fast belopp	Fast belopp	80	40–45	–
AVTALSPENSION, % AV ALLA ANSTÄLLDA	90	15	90	52	10	64	85–90
GER SAMMANLAGT % AV SLUTLÖN	Premie- baserad 60–75	60–66	70	50–60	80	varierar	Premie- baserad

Med garantipension avses offentlig pension som är generell och omfattar alla, oavsett om man arbetat eller inte. Med offentlig tjänstepension avses pension enligt lag som man tjänat in genom arbete och som administreras av det offentliga medan avtalsbaserad tjänstepension står vid sidan om det offentliga systemet.

ARBETSLÖSHETSERSÄTTNING

FÖRMÅNER/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
% AV INKOMSTEN	80	Fast summa	70	Fast summa	30–60	60–67	90
ANTAL DAGAR	300	500	4 år	390	140–365	87–832	4 år
KARENSDAGAR	5	7	0	0	3	0	0

SJUKERSÄTTNING

FÖRMÅNER/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
% AV INKOMSTEN	85	70	70	Fast belopp	100	100	90
BORTRE GRÄNS	Nej	300 dagar	Nej	Nej	18 mån.	18 mån.	1 år
KARENSDAGAR	1	9	0	3	3	0	0

SJUKVÅRD

FÖRMÅNER/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
PRIS FÖR LÄKARBESÖK	Varierar	90 kr/år	Gratis	234 kr	Gratis	Gratis	Gratis
DEL AV TANDVÅRD MAN BETALAR SJÄLV	100 %	0 %	25 %	100 %	33 %	40 %	Delar

BARNBIDRAG

BIDRAG/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
FÖR TVÅ BARN, 8 OCH 13 ÅR, SEK (CIRKA)	1 900	1 800	1 500	2 300	2 300	1 900	2 100

FÖRÄLDRAFÖRSÄKRING

LEDIGHET/LAND	SVERIGE	FINLAND	HOLLAND	IRLAND	ÖSTERRIKE	TYSKLAND	DANMARK
GRUNDLEDIGHET ERSÄTTNING	360 dagar 80 %	308 dagar	112 dagar 100 %	126 dagar 70 %	112 dagar 100 %	98 dagar 100 %	182 dagar 90 %
EXTRALEDIGHET ERSÄTTNING KR/%	90 dagar 60 kr/dag	70 % –	91 dagar 0	98 dagar 0	3 år 3 900/m	3 år 2 800/m	1 år 60 %

KÄLLFÖRTECKNING

Afonso, Antonio och Tanzi, Vito: Public Sector Efficiency: An International Comparison, European Central Bank Working Paper No. 242, juli 2003.

CIA: World Factbook på webben: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>

Eurostat: The social protection in Europe. Statistics in Focus, Population and social conditions, theme 3-3/2003.

Hansson, Åsa: Limits of Tax Policy. Lund Economic Studies nr 90, 2000.

Mercer Human Resources Consulting LLC: Personal Tax Report 2002 för respektive land

Nyquist, Kerstin, Sundgren, Petter och Rabe, Gunnar: Skatter i EU m fl stater 2002. Svenskt Näringsliv, 2002.

OECD 2002: Tabell över "Public social expenditure by main category as a percentage of GDP (1980-1998)", tillgänglig på <http://www.oecd.org/xls/M00029000/M00029383.xls>

OECD 2002: Tabell över "Total tax revenue as percentage of GDP", tillgänglig på <http://www.oecd.org/pdf/M00035000/M00035065.pdf>

OECD 2002: Tabell över "GDP per capita, 2001", tillgänglig på <http://www.oecd.org/pdf/M00018000/M00018518.pdf>

OECD 2001: Labour Market and Social policy - Occasional Papers NO. 52. Net Social Expenditure, tillgänglig på [http://www.oecd.org/OLIS/2001DOC.NSF/LINKTO/DEELSA-ELSA-WD\(2001\)5](http://www.oecd.org/OLIS/2001DOC.NSF/LINKTO/DEELSA-ELSA-WD(2001)5)

OECD 2001: Revenue statistics 1965-2000.

1980-1998: 20 years of social expenditure, the OECD database. (<http://www.oecd.org/pdf/M00028000/M00028861.pdf>).

OECD: Education at a glance, 2001.

Form: Copine Design Tryck: Birger Gustafsson Digital AB
Foto på familjer: Fredrik Segerfeldt
Foto övrigt: Bildhuset, Johnér Bildbyrå, IMS Bildbyrå, Perfect World Pictures och Tiofoto

Är Sverige unikt? Ja, på många sätt får vårt land anses vara det. Det är glest befolkat, beläget långt norrut och ganska fritt från korruption, exempelvis. Men på många andra sätt är Sverige ett ganska vanligt europeiskt land. Vi är lite fattigare än de flesta andra. Därför sticker vår offentliga välfärd inte ut i jämförelse med andra länder, trots att vi har högre skatter.

Den här boken handlar om tolv familjer i sex olika europeiska länder. Familjerna berättar själva om hur de har det i sin vardag, om sin ekonomiska situation och sina framtidsdrömmar. De redogör också för vilka sociala förmåner de åtnjuter, exempelvis om de varit arbetslösa eller vad det kostar att gå till doktorn. På så sätt får läsaren en inblick i vanliga människors levnadsvillkor i andra europeiska länder.